

C emebantur, ut in eodē templo offerrent Domino. Sed nolens ipse Dominus aliquid in domo sua terrenæ negociationis, ne eius quidem, quæ honesta putaretur exhiberi. Dispulit negociationes iniustos, & foras omnes simul cum his quæ negociabant eiecit. Quid ergo fratres mei, quid putamus faceret Dominus, si rixis dissidentes, si fabulis uacantes, uel alio quolibet scelere reperiret irretitos: qui hostias, quæ sibi immolarent, ementes in templo uidit, & eliminare curauit?

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque & boues & nummulariorum effudit es, et mensas subuertit, & his qui colubas uendebat, dixit: Auferite ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis. Timendum satis est, ne nos in templo nummularios, ne uenditores bouum, ouium, columbarum repperiēs damnet. Boues, quippe doctrinam uitæ cœlestis. Oues opera munditiæ & pietatis. Columbe sancti spiritus dona designant. Vendunt autem boues, qui uerbū Euangelij, nō diuino amore, sed terreni questus intuitu audientibus impendunt, quales reprehendit Apostolus, quia Christū adnunciarent non sincere. Vendunt oues, qui humane gratia laudis, opera pietatis exercent, de quibus Dominus ait: Quia receperunt mercedem suā. Vendunt columbas, qui acceptā spiritus gratiā, nō gratis, ut preceptū est, sed ad premium dant, qui in positionē manus, qua spiritus accipitur, & si non ad questum pecunię, ad uulgi tamen fauorem tribuunt: qui sacros ordines nō ad uitę meritum, sed ad gratiam largiunt. Nummos dant mutuo in templo, qui nō simulate cœlestibus, sed aperte terrenis rebus in Ecclesia deseruiunt, sua querentes, non quæ Iesu Christi.

Recordati uero sunt discipuli eius, quia scriptum est: Zelus domus tuę comedit me. Vnūquęq; Christianū zelus domus Dei comedit. In qua domo Dei membrum es, si quid forte peruersū uideris, satage corrigi, emendare nō quiescas. Verbi gratia, uides fratrem currere ad theatrū, prohibe, mone, contestare, si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere, & ebriare uelle, prohibe quos potes, tene quos potes, terro quos potes, quibus potes blandire, noli tamē quiescere. Amicus est, admonet leniter: Vxor est, seuerissime reſeruet. Ancilla est, etiam uerbis compescat. Fac quicquid potes pro persona quam portas, noli quiescere lucrari Christū, quia lucratus es à Christo, & perſicis in te: Zelus domus tuę comedit me. Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum expectans, & quasi tibi sufficiens & dicens in corde tuo: Quid mihi curare est aliena peccata, sufficit mihi anima mea, ipsam integram seruem Deo, etiā non tibi uenit in mentem seruus ille, qui abscondit talentum & noluit erogare. Notandum autem, quia non solum uenditores sunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negociationis, qui sacros ordines, largiendo precium pecunię uel laudis, uel & iam honoris inquirunt. Verū hi quoque, qui gradum, uel gratiam in Ecclesia spiritalem, quam Domino largiente percipere, non simplici intentione, sed cuiuslibet humane causæ retributionis exercent, contra illud Apostoli Petri: Qui loquitur, quasi sermones Dei, qui ministrat tanquam ex uirtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificet Deus per Iesum Christum. Funiculi quibus flagellando impios de templo expulit, clementia sunt actionum inalarum, de quibus materia damnandi reprobos, distinctio iudici datur. Hinc etenim dicit Esaias: Væ qui raptus iniquitatem in funiculis uanitatis. Et in Proverbij Salomon: Iniquitates, inquit, suæ capiunt impiū, & funibus peccatorum suorum confringit. Qui enim peccata peccatis, pro quibus acrius damnet accumulatur, quasi funiculos, quibus ligetur ac flagellatur, paulatim augendo prolongat. Nummulariorum quoque quos expulerat effudit es, & mensas subuertit, quia damatis in sine reprobis, etiam ipsarum quas dilexere rerum tollit figuram, iuxta hoc quod scriptum est: Et mundus transibit & concupiscentia eius. Et eis qui colubas uendebat, dixit: Auferite ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis. Venditione columbarum de templo auferit preceptum, quia qui gratia spiritus gratis accipit, gratis debet dare. Vnde Simon ille magus qui hæc emere pecunia uoluit, ut maiore pretio uenderet, audiuit: Pecunia tua tecum sit in perditione, non est tibi pars neque fors in sermone hoc.

Respondent ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis: quia hæc facis? Respondens Iesus & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. De quo templo diceret, Euangista post aperuit, uidelicet de templo corporis sui, quod ab illis passione solutum, ipse post ueludum excitauit demortuo. Quia ergo signum quærebant à Domino, quare solita commertia proijcere debuissent de templo? Respondit, ideo se rectissime impios exterminare de templo, quia ipsum templum significauerit templum corporis sui, in quo nulla prorsus esse potuit alicuius materialis peccati.

la peccati. Neque in merito typicum purgauerit à sceleribus templum, qui uerū Dei templum, ab hominibus morte solutum, diuinæ potentia maiestatis excitare possit à mortuis.

Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis edificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud? Quomodo intellexerunt, ita responde-runt. Sed ne nos quoque spirituales Domini sermonē carnaliter sentiremus, Euangelista subſequēter, de quo templo subſequēter exposuit. Quod autem aiunt de templo, quadraginta & sex annis edificato, nō primam, sed secundam illius edificationē significant. Primus enim Salomon templum, in maxima regni sui pace, decentissimo septem annorum opere perfecit, quod destructum à Chal-deis, post septuaginta annos ad iussionem Cyri Persę, laxata captiuitate, reſedificari cœptum est. Sed filij transmigrationis, opus, quod Zorobabel & Iesu faciebant propter impugnationē gentium, uicinatum, ante quadraginta & sex annos implere nequiuērunt, qui etiā numerus annorum perfectioni Domini corporis aptissime congruit. Tradunt etenim naturalium scriptores rerum, formam corporis humani tot diebus perfici. Quia uidelicet primis sex à conceptione diebus lactis habeat similitudinē. Sequentibus nouem conuertat ad sanguinē. Deinde duodecim solidetur. Reliquis decem & octo firmet usque ad perfectam liniamenta omnium membrorum, et hinc iā reliquo tempore usque ad tempus partus, magnitudine augetur. Sex autem & nouē, & duodecim, & decem & octo, quadragintaquinque faciunt. Quibus si unum adiecerimus, id est, ipsum diem, quod discreta per membra corpus crementum sumere incipit, tot nimirum dies in edificatione corporis Domini, quot in fabrica templi annos inuenimus. Et quia templum illud manu factum, sacrosanctam Domini carnem, quæ ex uirgine sumptum, ut ex hoc loco discimus, figurabat, quæ quia ea quod corpus eius, quod est Ecclesia, quia unusquisque fidelium corpus animamque designabat. Vt in perſis scripturarum locis inuenimus. Adam uero primus post peccatum adiuuit: Terra es & in terrā ibis. Secundus uero Adam de se ipso ait: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Sparſus uero fuit primus Adam per uniuersum mundum, qui in secundo collectus est, quod significat nomen Adæ, quod quattuor literis scribitur, α δ. Iterū α & μ, quæ quattuor literę, quattuor partes orbis designant, in quas sparſus est Adam in filiis suis. Ideo in principijs nominum partium mundi, hæc quattuor literę leguntur. Nam α & γ & ι & ο, quod est septentrio, ab α incipit. Et δ & ρ & τ & θ, quod est occidens, à δ incipit. Et ε & κ & λ & π, quod est oriens, ab ε incipit. μ & θ & η & ι & κ, quod est meridies, ab μ incipit, quæ sunt quattuor partes orbis. Ab his quattuor literis incipit, quæ li-terę, si in computo Græco cōsiderentur quadraginta sex faciunt, nam α unū, δ quattuor, & iterū ε unū, μ quadraginta, quod sunt simul ducti quadraginta sex, mystice designans quadraginta sex annos quibus templum corporis Christi in utero uirginali edificatum est, sicut superius diximus. Caro autem Christi, quæ de Adam sumpta est, destructa est à Iudæis, & à seipso iterum edificata, secundum scripturas prophetarum. Et ideo dicit Euangalista: Hoc enim dicebat de templo corporis sui. Cuius ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, & crediderunt scripturę, id est Prophetarum, qui prædixerunt Christum tertio die resurgere, & sermoni quæ dixit Iesus, id est, quod ait: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, hoc est, tertio die resuscitabo quod uos soluetis in cruce.

Cum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, uidentes signa eius quæ faciebat, ipse autem Iesus non credebatur se metipsum eius, eo quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. Non enim sic credebatur in eum ut digni essent Christum habitare in eis, quorum fides cathecumenis cōparari potest, ut credat in Christum, sed Christus non credit se ipsum eis, quia nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nō potest introire in regnum Dei. Nemini uero se credit Christus, nisi qui dignus est introire in regnum dei, nullus enim dignus est introire in regnum Dei, nisi qui renatus est ex aqua & spiritu.

FERIA QUARTA POST VICESIMAM.
Euangelium Iohannis. Cap. IX.

Reuerſus Iesus uidit hominē cecum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic autem parentes eius ut cecus nasceret? Respondit Iesus: Neque hic peccauit neque parentes eius, sed ut manifestentur opera Dei in illo: Me oportet op-

August.

Pet. 4.

Esa. 5.
Pro. 5.

1. Ioh. 2.

Acto. 5.

Gen. 3.
Ioh. 2.

C perari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quādo nemo potest operari, quā diu in mundo sum, lux sum mundi. Hęc cū dixisset, exiit in terrā, & fecit lutū ex spūto, & liniuit lutū super oculos eius, & dixit ei: **V**ade & lauare in natatoria Syloe, quod interpretat̄, missus. Abiit ergo & lauit, & uenit uidens: Itaq; uicini & qui uiderāt eum prius, quia medicus erat, dicebāt: Nonne hic est qui sedebat & mendicabat? Alij dicebant, quia hic est. Alij autē, nequaquā, sed similis est ei. Ille uero dicebat, quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicit̄ Iesus, lutū fecit & unxit oculos meos & dixit mihi: **V**ade ad natatoriā Syloe, & laua. Et abiit & laui & uideo. Et dixerunt ei: **V**bi est ille? ait: nescio. Adducunt eū ad Phariseos, qui cęcus fuerat. Erat autē Sabbatū quādo lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. Iterū ergo interrogabāt eū pharisei, quomodo uidisset. Ille autē dixit eis: **L**utū mihi posuit super oculos, & laui & uideo. Dicebāt ergo ex Phariseis quidā: **N**ō est hic homo à Deo qui Sabbatū nō custodit. Alij dicebant: **Q**uomodo potest homo peccator hęc signa facere? Et scisma erat inter eos. **D**icūt ergo cęco iterū: **T**u quid dicis de eo, qui aperuit tibi oculos tuos? Ille autē dixit: **Q**uia propheta est, non crediderūt ergo Iudei de illo, quia cęcus fuisset & uidisset, donec uocauerūt parentes eius qui uideret, & interrogauerūt eos dicentes: **H**ic est filius uester, quē uos dicitis, quia cęcus natus est. **Q**uomodo ergo nūc uidet? Responderūt eis parentes eius & dixerunt: **S**cimus quia hic est filius noster, & quia cęcus natus est, quomodo autē nūc uideat nescimus, aut quis aperuit oculos eius nos nescimus, ipsum interrogate, etatē habet, ipse de se loquat̄. Hęc dicebāt parentes eius, quia timebant Iudeos. Iā enim cōspirauerant Iudei, ut si quis eū confiteatur Christū, extra Synagogā fieret. Propterea parētes eius dixerūt: quia etatē habet, ipsum interrogate. Vocauerūt ergo rursum hominē qui fuerat cęcus, & dixerūt ei: **D**a gloriā Deo, nos scimus, quia hic homo peccator est. **D**ixit ergo ille: **S**i peccator est nescio, unū scio, quia cęcus cū essem, modo uideo. **D**ixerūt ergo illi: **Q**uid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Respondit eis: **D**ixi uobis iā & audistis, quid iterū uultis audire? **N**unquid & uos uultis discipuli eius fieri? **M**aledixerūt ei & dixerunt: **T**u discipulus illius sis, nos autem Mosi discipuli sumus. **N**os scimus quia Mosi locutus est Deus, hūc autem nescimus unde sit. **R**espōdit ille homo, & dixit eis: **I**n hoc enim mirabile est, quia uos nescitis unde sit, & aperuit oculos meos? **S**cimus autē, quia peccatores Deus nō audit, sed si quis Dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc exaudit. **A** seculo nō est auditū, quia aperuit quis oculos cęci nati? nisi esset hic à Deo, non poterat facere quicquid. **R**esponderūt & dixerūt ei: **I**n peccatis natus est totus, & tu doces nos? **E**t eiecerunt eū foras. **A**udiuit Iesus quia eiecerunt eū foras, & cum inuenisset eū, dixit ei: **T**u credis in filiū Dei? **R**espondit ille & dixit: **Q**uis est Domine, ut credā in eum? **E**t dixit ei: **I**esus, & uidisti eum, & qui loquitur tecum ipse est. **A**t ille ait: **C**redo Domine, & prociens adorauit eum.

Pręterit

Præteriens Iesus, uidit hominem cęcum à natiuitate, &c.) Genus humanū significat iste cęcus. Hęc enim cęcitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non solum mortis, sed etiam iniquitatis. **V**enit Dominus, spuit in terram, de salua sua lutum fecit, quia uerbum caro factum est, & unxit oculos, & misit illum ad piscinā Siloē, qui interpretatur missus. **M**issus uero est Dominus Iesus Christus, nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrū esset ab iniquitate dimissus. **L**auit ergo oculos in ea piscinā, baptizatus est in Christo, & illuminatus est. **C**ęcitas enim infidelitas est, & illuminatio fides. **Q**uestionem quippe Domino proposuerunt: **Q**uis peccauit: hic aut parentes eius, ut cęcus nasceret. **R**espondit Iesus: **N**eq; hic peccauit, neq; parentes eius, ut cęcus nasceretur. **H**abebāt enim peccatum parentes eius, sed non ipso peccato factum est, ut cęcus nasceretur, sed ut manifestarent opera Dei in illo. **Q**uod autē dicit: **M**e oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est, semetipsum utiq; diem in hoc loco uoluit intelligi, ipse enim ait: **Q**uamdiu sum in hoc mundo lux sum mundi. **Q**uod uero ait: **V**enit nox, in qua nemo potest operari, de nocte illa eterna, tenebrosa q; dicit, ubi reprobi cruciandi sunt sine fine, quibus dicitur: **I**te in ignem æternū, qui paratus est diabolo & angelis eius. **T**enebras scilicet exteriores in quas seruus nequam ligatis manibus & pedibus projicitur. **E**rgo dū dies nobis est, ille qui dixit: **E**cce ego uobiscū sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. **O**peremur bonum ad omnes, ut nos illa nox non comprehendat, ubi nemo possit operari, sed quod operatus est recipere. **S**iloa fons est ad radices montis Syon, qui non iugibus aquis, sed incertis horis ebullit per concaua terrarum, ubi cęcus luto lauat, cęcitate deterfa, clarum oculorum lumen accipit, quo indicatur, non aliter cęcitate Iudæorū uel omnes incredulū posse sanari, nisi doctrina aquarum Christi, quæ absq; strepitu & clamore uerborū leuiter fluit, in Esaia enim legimus, aquas Siloē, quæ uadunt cum silentio.

Dies Christus

Nox dānatio.

Hierō.

FERIA SEXTA POST VICESIMAM

Euangelium Iohannis Cap. XI.

Rat quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Marię & Marthę sororis eius. **M**aria autem erat quæ unxit Dominum ungento & extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. **M**iserūt ergo sorores eius ad eum, dicentes: **D**omine, ecce quem amas infirmatur. **A**udiens autem Iesus dixit eis: **I**nfirmetas hęc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eam. **D**iligebat autem Iesus Martham & sororem eius Mariam & Lazarum. **V**t ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit duobus diebus in eodem loco. **D**einde post hęc dicit discipulis suis: **E**amus in Iudæam iterum. **D**icunt ei discipuli: **R**abbi nunc quærebant te Iudæi lapidare & iterum uadis illuc? **R**espōdit Iesus: **N**onne duodecim horę sunt diei. **S**i quis ambulauerit in die non offendit, quia lux non huius mundi dicit. **S**i autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux nō est in eo. **H**ęc ait. **E**t post hęc dicit eis: **L**azarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. **D**ixerunt ergo discipuli eius: **D**omine, si dormit, saltus erit. **D**ixerat autem Iesus de morte eius, illi autem putauerūt, quia de dormitione somni diceret. **T**unc ergo dixit eis Iesus manifeste: **L**azarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quia non erā ibi, sed eamus ad eū. **D**ixit ergo: **T**homas qui dicit̄ Didimus, ad cōdiscipulos, eamus & nos & moriamur cū eo. **V**enit itaq; Iesus & inuenit eū quattuor dies iam in monumento habentem. **E**rat autem Bethania iuxta Hierosolymā, quasi stadij quindecim. **M**ulti autem ex Iudæis uenerant ad Martham & ad Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. **M**artha ergo ut audiuit quia Iesus uenit, occurrit

i 3 illi

Cilli. Maria autē domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisset hic frater meus nō fuisset mortuus. Sed nunc scio, quia quecumq; popo sceris à Deo dabit tibi Deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio, quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sū resurrectio & uita, qui credit in me, etiā si mortuus fuerit uiuet. Et omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternū. Credis hoc? ait illi: Vtiq; Domine. Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei uiui, qui in hunc mundum uenisti. Et cum hæc dixisset, abiit & uocauit Mariam sororē suam silentio, dicens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surrexit cito, & inuit ad eum, Nondum enim uenerat Iesus in castellum, sed erat ad huc in iuo loco ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & cōsolabantur eam. Cum uidissent Mariam, quia cito surrexit & exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia uadit ad monumentū, ut ploret ibi. Maria ergo cum uenisset ubi erat Iesus, uidens eū cecidit ad pedes eius, & dixit ei: Domine si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam plorantem & Iudæos, qui uenerant cū eo plorantes fremuit spiritu, & turbauit seipsum & dixit: Vbi posuisti eū? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Et lachrimatus est Iesus. Dixerūt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem dixerunt ex iplis: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso uenit ad monumentum. Erat autem spelunca & lapis superpositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius, qui mortuus fuerat: Domine iā foetet, quadriduanus enim est. Dicit ei Iesus: Nōne dixi tibi, quoniam si credideris uidebis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem. Iesus autem eleuatis sursum oculis dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam am audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis. Sed propter populum qui circumstat dixi, ut credat, quia tu me misisti. Hæc cum dixisset, uoce magna clamauit: Lazare ueni foras? Et statim prodijt, qui fuerat mortuus ligatus manus & pedes in fittis. Et facies illius sudario erat ligata. Dicit ei Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi ergo ex Iudæis, qui uenerant ad Mariam & uiderant quæ fecit, crediderunt in eum.

ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania de castello Mariæ & Marthæ sororis eius, &c. Inter omnia miracula quæ fecit Dominus noster Iesus Christus, Lazari resurrectio præcipue prædicatur. Tres tamen mortuos à Domino resuscitados in Euangelio legimus. Resuscitauit filiam archisynagogi ad huc in domo iacentem: resuscitauit iuuenem, filium uiduæ extra portam ciuitatis elatum: resuscitauit Lazarum sepulchrum quadriduanum. Tres isti mortui tres significant resurrectiones animarū. Intueatur quisq; animam suam, si peccat, moritur, peccatum mors animæ est. Prima mors, consensus est peccati, hanc mortem significabat puella illa, quæ nondum erat foras data, sed in domo mortua iacebat, & quasi peccatum interius latebat. Secunda mors est, non solum consentire peccato, sed etiam facere. Hoc significabat iuuenis, quem Dominus poenitentem matris suæ, id est, Ecclesiæ resuscitatum reddit. Tertium genus mortis inmane est, consuetudo mala, quod significatur per Lazarum, unde & bene de illo dicitur, foeter. Incipit enim habere

Tres mortui
à Domino
resuscitati.

Abere pessimam famam, ne desperet peccator, quia Dominus omnes misericorditer resuscitauit. Quod autem subditur: Infirmas hæc non est ad mortem, consequenter adiunxit: sed pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eum. Suntheoretici, qui hoc negant quod filius Deus. Ecce audiunt: Infirmas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, id est, filii Dei.

Pro gratia
Dei.
Christus
Deus.

B Respondit autem Iesus, nōne duodecim horæ sunt diei? &c. Quid sibi uult ista responsio? Sed quantum mihi uidetur redarguere uoluit illorum dubitationem & inuidiam. Voluerunt enim consiliū dare Domino, ne moreretur, qui uenerat mori, corripuit eos & ait: Nōne duodecim horæ sunt diei? si quis ambulauerit in die non offendit. Diem autē seipsum ostendit esse, quia ipse spiritualiter est uerus dies, duodecim uero horæ, duodecim Apostoli sunt. Vt autē diem se ostēderet, duodecim discipulos elegit: Si ego sum, inquit, dies & uos horæ, me sequimini, quia horæ diem sequuntur, non dies horas. Sequatur ergo horæ diem, prædicent horæ diem. Horæ illustrentur à die, horæ illuminentur à die, & per horarum prædicationem credat mundus in diem. Hoc ergo ait de compendio, me sequimini, si non uultis offendere. Quod autē dixit: Lazarus amicus noster dormit, uerū dixit. Sororibus mortuus erat, quæ suscitare non poterant, Domino dormiebat, qui tanta facilitate eum suscitauit de sepulchro, quanta tu nunc excitas dormientem de lecto. De quattuor diebus multa quidem dici possunt, sic ut se habet obscura scripturarum, quæ pro diuersitate intelligentium multos sensus pariunt. Dicamus & nos, quid nobis uideatur significare mortuus quadriduanus, quomodo in illo cæco intelligimus, quodammodo humanum genus, sic forte, & in isto mortuo multos intellecturi sumus. Diuersis enim modis, una res significari potest. Homo quādo nascitur, iam cum morte nascitur, quia de Adam peccatum trahit, ecce habes unum diem mortis, quod homo trahit de mortis propagine. Deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, ut legem sapiat naturalē, quā omnes habent in corde fixam: Quod tibi non uis, alij ne feceris, & hanc legem transgrediuntur homines, ecce altera dies mortis data est, & etiam lex diuina per famulum Dei Moylen dicit illi: Non occides, non mœchaberis, non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum & matrem tuam &c. Ecce lex scripta est, & ipsa contemnitur, ecce tertius dies mortis, quid restat? Venit Euangelium, ideo litera sine gratia reos faciebat, quos cōsentientes, gratia liberabat. Prædicatur ubiq; Christus, minatur gehennā, uitam promittit æternā, & ipsa cōtemnitur, transgrediuntur homines Euangelium, ecce quartus dies mortis, merito iam foeter. Num quid & talibus neganda est misericordia? abijt, & iam ad tales Dominus excitandos, non dedignatur accedere.

Duodecim
horæ.

Quattuor
dies.

Dixit ergo Martha ad Iesum, Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus. Dixit illi Iesus: Resurget frater tuus. Quia ego sum resurrectio & uita, qui credit in me, & iam si mortuus fuerit in carne, uiuet in amina donec resurgat, & carnis nunquam postea moritura. Et omnis qui uiuit in carne, & credit in me, & si morietur ad tempus, propter mortem carnis, non morietur in æternum, propter uitam spiritus, & immortalitatem resurrectionis. Credis hoc? ait illi: Vtiq; Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei, qui in hunc mundum uenisti. Quando hoc credidi, credidi quia tu es resurrectio & uita, & qui in te credit, & si mortuus fuerit, uiuet.

Iesus ergo, ut uidit eam plorantem fremuit spiritu &c. Quid est, quod turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi, quomodo turbari tu debeas cū tanta mole peccati grauaris, & premeris. Attendisti enim te, uidisti te reū, computas, tibi illud feci, & pepercit Deus, illud cōmisi, & distulit me, Euangelium audiui, & cōtempli, baptizatus sum, & iterum ad eadē reuolutus sum. Quid facio? unde euado? quando ista dicis, iam fremet Christus in corde tuo, quia si des fremit. Si fides in nobis, Christus in nobis, ergo fides tua de Christo, Christus est in corde tuo, in uoce frementis apparet ipse resurgens. Fremat Christus in crepet se homo. Fleuit Christus, fleat homo. Quare enim fleuit Christus? nisi quia flere hominem docuit. Fremere quodammodo debet homo in accusatione malorū operū, ut uiolentię poenitentem cedat cōsuetudo peccandi. Dixit: Vbi posuisti eum? Scis quia mortuus sit, & nescis ubi sit sepultus? Et ista significatio est, quia sic perditū hominē, quasi nescit Deus. Talis est uox Dei in Paradiso, posteaq; homo peccauit: Adā ubi es? Dicunt ei, Domine: Veni & uide. Quid est: uide: misere, uidet enim Dominus quando miseretur,

C Dixerunt ergo Iudei: Ecce quomodo amabat eum, & rel.) Quid est, amabat eum: Nō ueni uocare iustos, sed peccatores. Mortuus sub lapide, reus sub lege. Lex quę data est Iudeis, in lapide scripta est. Omnes autē rei sub lege sunt, bene uiuentes cum lege. Quid est ergo lapidem remouere: Gratiam predicare. Quid quod uoce magna clamauit: Lazare ueni foras: Quā difficile surgit, quem moles malę consuetudinis premit. Sed tamen surgit, occulta gratia intus uiuificatur: surgit post uocem magnā, se ad huc ligatis manibus & pedibus: Et facies illius sudario erat ligata, tamen foras iam processit, quid significat: quando cōtemnis mortuus iaces, & si tanta contemnas, quanta dixi, sepultus iaces, quando consiteris procedis, sed ut confitearis Deus facit, humana uoce clamando, id est, magna gratia uocando, sed ut soluerentur peccata eius, ministris hoc dixit Dominus: Soluite illum & sinite abire, hoc est, quę cunctę solueritis in terra, soluta erunt & in cęlo.

DOMINICA QUINTA IN QVADRAGESIMA

Epistola beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Cap. IX.

Christus assistens Pontifex futurorū bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, nō huius creationis, neq; per sanguinem hircorū aut uitulorū, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna, redemptio ne inuenta. Si enim sanguis hircorum, aut taurorum, & cinis uitulę aspersus inquinatos sanctificat ad emundationē carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum obtulit semetipsum immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruendum Deo uiuenti, & ideo Noui Testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationū, quę erant sub priori Testamento re promissionem accipiant, qui uocati sunt æternę hereditatis in Christo Iesu Domino nostro.

Orig.

Christus assistens pontifex.) Est quidem unus pontifex magnus Dominus nos-
ter Iesus Christus, qui non solum sacerdotum est pontifex, sed & pontificū Dominus, ne sacerdotum princeps tantummodo, sed et princeps principum sacerdotū, sicut & Rex Regū, & Dominus Dominorum, qui uelamen (quod Apostolus interpretatus est cęelum) penetrans, assistit nunc uultui Dei pro nobis, semper uiuens ad interpellandum.

Futurorum bonorum.) Siue eorum diuersorum carismatum, qui in primo aduentu credentibus, per spiritum sanctum data sunt hominibus, siue omnium futurorū bonorum, de quibus Psalmista confidens aiebat: Credo uidere bona Domini intra uiuentium.

Psal. 27.
Io. Chry.

Per amplius & perfectius tabernaculum.) Hic carnē Christi appellat Apostolus tabernaculū. Tabernaculū enim caro dicit Christi, habens in se diuinitatē, in illo enim, ait Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et bene amplius & perfectius tabernaculū Christi carnē dixit, siquidē & Deus uerbū, & cuncta spiritus operatio habitat in eo.

Dall. 2.

Non manu factum.) Hoc est, non uisibili semine concretum, sed de spiritu sancto ex Maria uirgine natū. Ipsum enim lapidē, id est, Christū, Daniel de mōte, id est, de regno Iudeorū sine manibus uidit præcisū, quia sine opere nuptiali, qui gratia sua uiuersū mundū impleuit.

Non huius creationis.) Hoc est, nō sine spiritu eam construxit, neq; ex hac creatura est, hoc est, non est ex his creaturis, sed spiritalis ex spiritu sancto.

Neq; per sanguinē hircorum aut uitulorum, sed proprio sanguine introiuit semel in sancta æterna, &c.) Omnia permutauit Christus, qui non alieno, sed proprio sanguine semel introiuit in sancta, hoc est, in cęlum, & per unum ingressum, æternam redemptionem inuenit.

Si enim sanguis hircorū aut taurorum & cinis uitulę aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi.)

Si enim

A Si enim carnem, inquit, potest mundare sanguis taurorum, multo amplius animę sordem deleuit sanguis Christi, & in hac ipsa hostiarū diuersitate, illis umbra data est. Nobis uero per Iesum Christū ueritas referuata ē, pro illis autē boues & hirci iugulabant, & aues, & similia cōsperebat, pro nobis autē Dei filius est immolatus. Nam & hostiarum diuersitatū typus, imaginem passionis Christi præferbat. Nam postq; ipse oblatu est, omnes illę hostię cellauerunt, quę in typo uel umbra eiusdem præcesserant, præfigurantes illud sacrificiū, quod unus & uerus sacerdos obtulit, mediator Dei & hominum, cuius sacrificij promissus figuram in uictimis animalū celebrare ante oportebat, propter mundationē futurā, carnis & sanguinis, per quā unā uictimam, fieret remissio peccatorū, de carne & sanguine contractorū, quę regnū Dei non possit debent, quę eadem substantia corporalis, in cęlestem cōmutabitur qualitatē. Ipse enim in uultu, propter uirtutē crucis offerebat. Ipse in agno propter innocentiam. In arietē, propter principatū, in hircō propter similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatū. In turturē & columba, propter Deum & hominem, quia mediator Dei & hominis, in duarū substantiarum coniunctione ostendebat. Porro in similaginis conspersione, credentium per aquā baptismatis, collectā Ecclesiā, quę corpus Christi perspicue demonstrabat. Nos autē moraliter munus Deo uitulū offerimus, cū carnis superbiā uincimus: agnū cū iurationibus motus, & insipientes corrigimus: hęc dū, dū lasciuia superamus: columbā, dū simplicitatē proferimus mentis: turturē, dum carnis seruamus castitatē: panes Azimos, si in uia sinceritatis & ueritatis ambulamus.

Orig.

Hostię typus
passio est
Christi.

Qui per spiritum sanctum, semetipsum obtulit immaculatum Deo.)
Hoc est, sacrificium immaculatū. Erat mundū a peccatis, hoc enim est, per spiritū sanctū non per ignem, nō per aliena quędam.

Et mundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruendū Deo uiuenti.) Hic manifestat, quia opera mortua habentes, id est, peccata nō possunt seruire uero & uiuo Deo. Sicut enim qui mortuū tangebatur polluebatur, sic & qui peccati operat magis polluitur. Mortuū quippe tangere est, in peccatis mortuū quempiā uel sequi uel imitari.

Qui mortua
opera habent,
non seruiunt
uiuenti Deo.

B Et ideo Noui Testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptione earū præuaricationū, quę erant sub priore testamento, re promissionē accipiant qui uocati sunt, æternę hereditatis.) Hic mediator filius factus est patris & noīter: sermones detulit, & attulit nobis a patre pertransuctores: mortuus est pro nobis, & fecit nos dignos testamenti, hoc modo firmum factum est testamentum.

EVANGELIUM IOANNIS. CAP. VIII.

Dicebat Iesus turbis Iudeorū & principibus sacerdotum: Quis ex uobis arguet me de peccato: Si ueritatē dico, quare uos nō creditis mihi: Qui est ex Deo, uerba Dei audit, propterea uos nō auditis, quia ex Deo nō estis. Responderūt ergo Iudei, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū nō habeo, sed honorifico patrē meū, & uos inhonorastis me, ego autē gloriam meā non quęro, est qui querit & iudicet. Amen amen dico uobis, si quis sermonē meum seruauerit, mortē non uidebit in æternū. Dixerunt ergo Iudei: Nunc cognouimus, quia dæmoniū habes. Abraham mortuus est & propheta, & tu dicis: Si quis sermonē meum seruauerit, non gustabit mortē in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est: & propheta mortui sunt, quem teipsum facis? Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus noster est, & nō cognouistis eum. Ego autē cognoui eū. Et si dixero, quia non noui eū, ero similis uobis mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit, & gauisus est. Dixerunt ergo

C ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidiſti: Dicit eis Ieſus. Amen amen dico uobis, anteq̃ Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiit de templo.

Greg.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum & principibus ſacerdotum. Quis ex uobis arguet me de peccato? Penſate manſuetudinem Dei, relaxare peccata uenerat & dicebat: Quis ex uobis arguet me de peccato? Non dedignatur ex ratione offendere ſe peccatorem non eſſe, qui ex uirtute diuinitatis poterat peccatores iuſtificare.

Filius diaboli.

Si ueritatem dico, quare uos non creditis mihi? Quare, niſi quia filij diaboli eſtis non ueritatis: Filij nō natura, ſed imitatione. Creatura nanq̃ Dei erant, ipſe enim eſt creator carnis & animæ, uitio imitatores erant diaboli.

Qui eſt ex Deo, uerba Dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Si enim ipſe uerba Dei audit, qui ex Deo eſt, & audire uerba eius non poteſt quiſquis ex illo non eſt, interroget ſe unus quiſq̃, ſi uerba Dei in aure cordis percipit, & intelligit unde ſit. Cœleſtem patriam deſyderare ueritas iubet, carnis deſyderia conterere, mundi gloriam declinare, aliena non rapere, propria largiri. Penſet ergo apud ſe unusquiſq̃ ueſtrum, ſi hæc uox Dei in cordis eius aure conualuit, & quia iam ex Deo ſit agnoſcit.

Dixerūt ergo Iudæi, nōne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Accepta autē tanta cōtumelia, quid Dominus reſpōdeat audiam.

Samaritanus
cuſtos.

Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & uos in honoratiſtis me. Quia enim Samaritanus interpretatur cuſtos, & ipſe ueraciter cuſtos eſt, de quo Pſalmiſta ait: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in uanum uigilant, qui cuſtodiuſt eam, & cui per Elaiam, Cuſtos qui de nocte, cuſtos qui de nocte: Reſpondere noluit Dominus, Samaritanus non ſum, ſed ego dæmonium non habeo. Duo quippe ei inlata fuerant, unū negauit, & alterum tacendo conſenſit. Cuſtos nanq̃ humani generis uenerat, & ſi Samaritanum ſe non eſſe diceret, eſſe cuſtodē negaret, ſed tacuit quod recognouit, & patienter reppulit, quod diſtum fallaciter audiuit dicens: Ego dæmonium non habeo. Hic uero in ſemetipſo nobis Dominus patientiæ præbuit exemplum. Qui ſi reſpondere uoluiffet Iudæis, uos dæmonium habetis, uerum utiq̃ dixiſſet, quia niſi impleti dæmonio, tam peruerſe de Deo loqui non poſſent. Sed accepta iniuria, & iam quod uerū erat dicere ueritas noluit, ne non dixiſſe ueritatem, ſed prouocatus contumeliam reddidiſſe uideretur. Ex qua re quid nobis innuitur, niſi ut eo tēpore quo à proximis ex falſitate contumelias accipimus, eorum etiam uera mala taceamus, ne miniſterium iuſtæ correptionis in arma uertamus furoris.

Doctrina de
ferendis con-
tumelijs.

Ego autem non quero gloriam meam, eſt qui querat & iudicet. Scriptum eſt: Quia pater omne iudiciū dedit filio, & ecce idem filius iniurias accipiens, inlata cōtumelias patris iudicio reſeruat, ut nobis proſecto inſinuet, quantum nos eſſe patientes debemus, dum adhuc ſe ulciſci non uult, & ipſe qui iudicat. Quem uult intelligi cum dicit? Eſt qui querat & iudicet, niſi patrem, quid eſt iudicare diſcernit. Quomodo eſt qui querat & iudicet, eſt pater qui gloriam meam, à ueſtra gloria diſcernat & ſeparet, nam ſecundum formam ſerui, multum inter eſt, inter gloriam Chriſti & cæterorum hominum.

Mors.

Amen amen dico uobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit &c. De morte ſecunda dicit, de morte æterna, de morte damnationis, cum diabolo & Angelis eius, ipſa eſt uera mors. Nam iſta mors corporis, migrato quedam eſt ſanctis ad meliorē uitā. Impijs uero ad pœnas perpetuas. Quā mortem hic ueritas deſignare uoluit, cum dicit: Mortem non uidebit in æternum.

Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes, Abraham mortuus eſt, & Prophetæ. Et tu dicis, ſi quis ſermonem meū &c.

Iraſcebantur quia iam mortui erant illa morte quæ uitanda erat. Nam illam mortem uitare non poterant, qua mortuus eſt Abraham & Prophetæ, hoc eſt, mortem carnis. Nam Abraham & Prophetæ in ſpiritu uiuebāt, de quibus ipſa ueritas ait: Nō eſt Deus mortuorū, ſed uiuorū.

Matth. 22.

Reſpondit

A Respondit Ieſus: Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt, eſt pater meus qui glorificat me, quæ uos dicitis: Quia Deus noſter eſt, & nōſcognouiſtis eum, ego autē noui eum. Et ſi dixerō, quia non noui eum, erō ſimilis uobis mendax, ſed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Reſert ergo gloriam ſuam ad patrem Dominus Ieſus Chriſtus, de quo eſt quod Deus eſt. Dicit patrem ſuum, quem illi dicebant Deum ſuum, quem non cognouerunt. Si enim patrem cognouiſſent, eius filium recepiſſent. Sermonem patris tanq̃ filius ſeruans loquebatur, & ipſe erat ſermo, & uerbum patris, qui hominibus loquebatur. Et notandum, quod uidit eos Dominus, aperta ſibi impugnatione reſiſtere, & tamen eis ſe iterata non deſinit uoce prædicare dicens:

Abrahā pater ueſter exultauit, ut uideret diem meū, uidit & gauiſus eſt.)

Tunc quippe diem Domini Abraham uidit, cum in figura ſummę trinitatis tres angelos hoſpitiū recepit. Quibus proſecto ſuſceptis, ſe tribus quaſi uno loquutus eſt. Quia & ſi in perſonis numerus trinitatis eſt, in natura unitas diuinitatis. Sed carnales mentes audientium, oculos à carne non ſubleuant, in eo ſolam carnis ætatem penſant, dicentes:

Abraham ui-
dit diem Do-
mini.

Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidiſti? Quos benigne redemptor noſter à carnis ſue intuitu ſubmouit, & ad diuinitatis cōtemplationē trahit dicens:

Amen amen dico uobis, anteq̃ Abraham fieret ego ſum. Anteq̃ enim præteriti temporis eſt, ſum præſentis. Et quia præteritum tempus & futurum diuinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet. Non ait: Anteq̃ Abraham ego fui, ſed anteq̃ Abraham ego ſum. Unde & ad Moſen dicit: Ego ſum qui ſum. Et dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad uos. Anteq̃ uel poſt Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionē præſentis, & recedere per curſum uitę. Veritas uero ſemper eſſe habet, quia ei quicq̃ nec priori tempore incipitur, nec ſub ſequenti terminatur. Sed ſuſtinere iſta æternitatis uerba mentes infidelium non ualentes, ad lapides currūt. Et quem intelligere non poterant, lapidibus obruere quærebant. Quid autem contra furorem lapidantium Dominus fecit, oſtenditur, cum protinus ſubinfertur.

Anteq̃ ſu.
Exod. 3.

B Ieſus autē abſcondit ſe, & exiit de templo. Mirum ualde eſt, fratres chariſſimi, cur perſecutores ſuos Dominus ſe abſcondendo declinauerit, qui ſi diuinitatis ſuę potentiam exercere uoluiffet, tacito nutu mentis in ſuis eoſcibus ligaret, aut in pœnam mortis ſubite obrueret. Sed quia patri uenerat, exercere iudicium uolebat. Cur abſcondit ſe, niſi quod homo inter homines, factus redemptor noſter, alia nobis uerbo loquitur, alia exemplo. Quid autē nobis hoc exemplo loquit? niſi ut etiam eū reſiſtere poſſimus, iram ſuperbientium humiliter dedinemus.

INCIPIT PASSIO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

Matthæi Cap. XXVI. Marci. XIII. Lucę. XXII.

Citis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Cayphas. Et conſilium fecerunt ut Ieſum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autē: Non in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo. Cū autē eſſet Ieſus in Bethania, in domo Simonis leproſi, acceſſit ad eū mulier habens Alabaſtrum ungenti precioli, & eſſudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt, dicentes: Ut quid perditio hæc? potuit enim iſtud uenundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me, nam ſemper pauperes habetis uobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Amen dico uobis, ubicunq̃ prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur quod hæc fecit in memoriam

Epiſtola hoc
loci ſequitur
Euangelion.

C memoriam eius. Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscarioth, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis eum tradam: At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat oportunitatem, ut eum traderet. Prima autem die azimorum, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Vbi uis paremus tibi comedere Pascha: At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad quandam, & dicite ei: Magister discit, tempus meum prope est apud te facio Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt Pascha. Vespere autem facto, discubebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit: Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est. Et contristati ualde, coeperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit sicut scriptum est de illo. Vt autem homini illi per quem filius hominis tradetur, Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Iudas qui tradidit eum dixit: Nunquid ego sum Rabbi: Ait illi: Tu dixisti. Cenantibus autem illis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus Noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico autem uobis: non bibam

D ammodo de hoc genimine uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem oliueti. Tunc dixit illis Iesus: Omnes uos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem surrexero, precedam uos in Galilaeam. Respondens autem Petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Eriam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit Iesus cum illis in uillam quae dicitur Gehsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec uadam illuc & orem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedaei, coepit contristari, & moestus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans & dicens: Mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Verumtamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes. Et dicit Petro: Sic non potuisti una hora uigilare mecum: Vigilate & orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit, & orauit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et uenit iterum, & inuenit eos dormientes. Erant autem oculi eorum grauati. Et relictis illis iterum abiit & orauit tertio eundem sermonem dicens: Tunc uenit ad discipulos suos, & dixit illis:

Dormite

A Dormite & requiescite. Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquabit qui me tradet. Adhuc eo loquente, ecce Iudas, unus de duodecim uenit, & cum eo turba multa, cum gladibus & fustibus, missi à principibus sacerdotum, & senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quem cunctus osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi, & osculatus est eum, dixitque illi Iesus: Amice, ad quid uenisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum & tenuerunt eum, Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium, & percutiens seruum Principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturae? quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladibus & fustibus comprehendere me, quotidie apud uos sedebam docens in templo, & non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturae Prophetarum: Tunc discipuli omnes, relicto eo fugierunt. At illi tenentes Iesum, duxerunt eum ad Caipham, Principem sacerdotum, ubi scribae & seniores conuenerant. Petrus autem sequebatur eum à longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autem sacerdotum & omne concilium, quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent. Et non inueniunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum Dei, & post triduum reaedificare illud. Et surgens Princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea quae isti testificantur? Iesus autem tacebat. Et Princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dixit illi Iesus: Tu dixisti. Verumtamen dico uobis: Ammodo uidebitis filium hominis, sedentem à dextris uirtutis Dei, & ueniens in nubibus caeli. Tunc Princeps sacerdotum, scidit uestimenta sua dicens: Blasphemauit, quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur? At illi respondentes, dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christus, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Galilaeo eras? At ille negauit coram omnibus dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, uidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Et post pusillum, accesserunt qui adstabant, & dixerunt Petro. Vere, & tu ex illis es,

k nam

C nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari & iurare quia non nouisset hominem. Et continuo cantauit gallus. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu quod dixerat: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras fleuit amare. Mane autem facto, consilium iniierunt omnes Principes sacerdotum, & seniores aduersus Iesum, ut eum morti traderent. Et uinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato p[re]fidi. Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, poenitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus sacerdotum & senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uideris. Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet mittere eos in carbonam, quia precium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc uocatus est ager ille Acheldemach, hoc est, ager sanguinis usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est, per Hieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, precium apreciati, quem appreciauerunt a filiis Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus. Iesus autem stetit ante P[re]fidem. Et interrogauit eum P[re]fes dicens: Tu es rex Iudaeorum? Dicit ei Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur a Principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur P[re]fes uehementer. Per diem autem solemnem consueuerat P[re]fes dimittere populo unum uinctum, quem uoluissent. Habebant autem tunc unum uinctum, insignem qui dicebatur Barrabas, qui propter seditionem missus fuerat in carcerem. Congregatis autem illis, dixit Pilatus: Quem uultis dimittam uobis, Barrabam an Iesum qui dicitur Christus? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius, dicens: nihil tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Principes autem sacerdotum & seniores persuaserunt populo, ut peterent Barrabam, Iesum uero perderent. Respondens autem P[re]fes, ait illis: Quem uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barrabam. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis P[re]fes: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret. Accepta aqua lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis. Et respondens uniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barrabam, Iesum autem flagellatum

A latum tradidit eis, ut crucifigeretur. Tunc milites P[re]fidi suscipientes Iesum in pretorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et exuentes eum, chlamidem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius, & genu flexo ante eum illudebant ei dicentes: Aue rex Iudaeorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamide, & induerunt eum uestimentis eius & duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyreneum uenientem obuiam sibi, nomine Simonem, hunc angariauerunt, ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur Golgatha, quod est Caluarie locus. Et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestimentam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum, & imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Iesus Nazarenus rex Iudaeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris, & unus a sinistris. Pretereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua & dicentes: Vah qui destruit templum Dei, & in triduo illud reedificat, salua temetipsum. Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes eum scribis & senioribus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere? Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Confidit in Deo, liberet ergo eum nunc si uult. Dixit enim, quia filius Dei sum. Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improp[er]abant ei. A sexta autem hora, tenebre factae sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam, clamauit Iesus uoce magna dicens: Heli, Heli, lama sabaththani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes & audientes dicebant: Heliam uocat iste. Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Caeteri uero dicebant: Sine, uideamus an ueniat Helias liberans eum. Iesus autem iterum clamans uoce magna, emisit spiritum. Et ecce uelum templi scissum est in duas partes, a summo usque deorsum. Et terra mota est, & petrae scissae sunt, & montimenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant resurrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, uiso terrae motu, & his quae fiebant, timuerunt ualde dicentes: Vere filius Dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multae a longe, quae sequuntur erant Iesum a Galilea, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenae & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedaei. Cum autem

Cetero factum esset, uenit quidam homo diues ab Arimathia nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus, & accepto corpore Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Erant autem ibi Maria Magdalenæ, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum. Altera autem die quæ est Parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum & Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine, recor-
danti sumus, quia seductor ille dixit ad huc uiuens: Post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, ne forte ueniant discipuli eius, & furetur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis, & erit nouissimus error prior: Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite & custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

Passo explicatur secundum Mattheum, Marcum, Lucam.

Pascha, Azyma dixerunt.

Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur &c.) Post duos dies clarissimi luminis, Veteris ac Noui Testamenti, uerum pro mundo Pascha celebratur. Pascha, quod Hebraice dicitur פסחא, non à passione, sed à transitu nominatur, eo quod exterminator uidens sanguinem in foribus Israelitarum pertransierit, nec percussit eos. Moraliter autem transitus noster, id est, Pascha ita celebratur, si terrena & Aegyptum dimittentes, ad caelestia festinemus. Hoc sane iuxta ueteris instrumenti scripturam, inter Pascha & Azyma distat, quod Pascha ipse solus dies appellabatur, in quo agnus occidebatur ad uesperam, hoc est, quartadecima luna primi mensis, quintadecima autem luna, quando egressus est de Aegypto, succedebat festiuitas Azymorum, quæ septem diebus, id est, usque ad uicesimum primum diem eiusdem mensis ad uesperam est statuta sollennitas. Verum Euangelistæ indifferenter, & diem Azymorum pro Pascha, & pro diebus Azymorum Pascha ponere solent.

Tunc congregati sunt Principes sacerdotum & seniores populi in atrium Principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas. Et consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Congregantur, ineuntes consilium, quomodo occidant Dominum, non timentes seditionem, ut simplex sermo demonstrat, sed ea uentes ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Simonis leprosi.)

Non quo leprosus eo tempore permaneret, sed quia ante leprosus, postea à saluatore mundatus est, nomine pristino permanente. Simon quoque ipse obediens dicitur, qui iuxta aliam intelligentiam, mundus interpretari potest, in cuius domo curata est Ecclesia.

Accessit ad eum mulier habens Alabastrum unguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.) Mulier ista Maria erat Magdalena, soror Lazari, quem suscitauit Iesus à mortuis, ut Ioannes aperte commemorat. Qui etiam hoc factum ante sex dies Paschæ testatur, priusque alino sedens cum palmis & laude turbarum Hierosolymam ueniret.

Ioan. 11.

niret. Ipsa est autem non alia, quæ quondam, ut Lucas scribit, peccatrix adhuc ueniens pedes Domini lachrymis poenitentiae rigauit, & unguento piæ confessionis liniuit. Et quia multum dilexit multorum ueniam peccatorum à pio iudice promeruit. Nunc uero iustificata & familiaris effecta Domino non tantum pedes eius, ut idem Ioannes narrat, uerum etiam caput, ut Mattheus Marcusque perhibent, oleo sancto perfudit. Est autem Alabastrum genus Marmoris candidi uarijs coloribus interincti, quod ad uasa unguentaria cauari solet, eo quod optime feruare ea incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas, Aegyptias & Damascus Syriæ cæteris candidius, probatissimum uero in India. Nardus uero est frutex Aromaticæ graui, ut aiunt, & crassa radice, sed breui ac nigra fragili que, quamuis pingui situ redolente, Cypressum aspero sapore, folio paruo desiccato, cuius cacumina in aristas se spargunt. Ideoque gemina docti pigmetarij Nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est, quod ait Marcus: Unguenti Nardi spicati, preciosi uide-
licet, quia unguentum illud quod attulit Maria Domino, non solum de radice confectum Nardi, uerum etiam, quod preciosius esset, spicarum quoque & foliorum eius adiectione odoris, ac uirtutis illius erat accumulata gratia. Ferunt autem de Nardo Physiologi, quod principalis sit in unguentis, unde merito unctioni capitis & pedum Domini oblata est. Sunt multa quidem eius genera, sed omnia herbæ, præter Indicam quod preciosius est. Mystice autem deuotio hæc Mariæ Domino ministrantis fidem ac pietatem designat Ecclesie sanctæ, quæ loquitur in amoris cantico dicens: Dum esset Rex in accubitu suo, Nardus mea dedit odorem suum, quæ cum potentiam diuine uirtutis Christi, quæ illi una est cum patre, digna reuerentia confiteretur, caput profecto illius unguento precioso perfudit. Cui uero adsumptæ humanitatis mysteria digna reuerentia suscipit, in pedes utique Domini unguentum Nardi pisticum, id est, fidele ac uerum profundit.

Lucæ 7.

Ioan. 12.
Alabastrum.

Nardus.

Mar. 14.

Multa genera
Nardi Pl. lib.
bro. 12. c. 12.
4. 13. c. 1.

Videntes autem discipuli indignati sunt, dicentes, ut quid perditio hæc potuit enim istud uenundari multo, & dari pauperibus.) Hoc Marcus quomodo & Matheus sine doctricis loquitur, plurali uidelicet numerum pro singulari ponens. Nam Ioannes distinctius loquens, Iudam hæc loquitur fuisse testatur, & hoc gratia cupiditatis, eo quod sur fuisset, & loculos habens, ea quæ mittebantur portaret. Potest etiam intelligi, quod & alij discipuli aut senserint, hoc aut dixerint, aut eis Iuda dicente persuasum sit, atque omnium uoluntatem Mattheus & Marcus etiam uerbis expresserint. Sed Iudas propter ea dixit, quia sur erat, cæteri uero propter pauperum curam.

Ioan. 13.

Sciens autem Iesus, ait illis. Quid molesti estis huic mulieri? opus bonum operata est in me, nam semper pauperes habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis.) Mihi uidetur in hoc loco de presentia dicere corporali, quod nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc in omni conuictu, & familiaritate, cuius rei memor Apostolus ait: Et si noueramus Iesum Christum secundum carnem, nunc iam non nouimus eum.

Hiero.
presentia
Christi corpo-
ralis.
2. Cori. 5.

Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum ad sepeliendum me fecit.) Quod uos putatis perditionem esse unguenti, officium sepulture est, nec mirum, si mihi bonum odorem fidei suæ dederit, cum ego pro ea futurus sim sanguinem meum.

Amen dico uobis, ubicunque predicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo dicetur, & quod hæc fecit in memoriam eius.) In toto mundo non tam mulier ista, quam Ecclesia prædicatur, quod sepelierit saluatorem, quod unxit caput eius.

Tunc abiit unus de duodecim, qui dicitur Iudas Ischarioth ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis eum tradam? &c.) Multi hodie scelus Iudæ, quia Dominum ac Magistrum Deumque suum pecunia uendiderit, uel ut immane, & nefarium exhorrent, nec tamen cauent. Nam cum pro muneribus salsum contra quemlibet testimonium dicit, profecto, quia ueritatem pecunia negat Dei pecunia uendunt. Ipse enim dixit: Ego sum ueritas. Cum societate fraternalitatis aliqua discordiæ pectus commaculant, Dominum produnt, quia Deus charitas est. Qui ergo charitatis & ueritatis

Ioan. 14.

k 3 iussa

Ciussa spernunt, Deum utiq; qui est charitas & ueritas, produunt. Scribit in Euangelio suo Ioannes: Quia cum intinxisset Dominus panem, dedit Iudæ Symonis Ischarioris. Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, sed non est contrarium Lucæ, qui eum & ante buccellam à Satana in uisum iam esse commemorat, quia quem nunc intrauit, ut deciperet, postmodum intrauit, ut sibi iam traditum plenus possideret.

Ioan. 13.
Lucæ. 22.

Prima autem Azymorum, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi

Primus azymorum dies est. 14. primi mensis. 1. Cor. 5.

uis parens tibi comedere Pascha. Primum diem Azymorum, quartumdecimū primi mensis appellat, quando fermento abiecto immolare, id est, agnum occidere solebant ad uesperam. Quod expones Apostolus ait: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, qui licet die sequenti, hoc est, quinta decima Luna sit crucifixus, hac tamen nocte, qua agnus immolabatur, & carnis sanguinisq; suis discipulis tradidit mysteria celebranda, & à Iudæis tentus & ligatus, ipsius immolationis, hoc est, passionis suæ sacravit exordium.

At Iesus dixit eis: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cū discipulis meis &c.)

Mat. 24.

Marcus dicit: Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo lagenam aquæ basulans. Lagenam fragilitatem designat. Apostolorum, per quos eadem erat gratia mundo ministranda. Vnde aiunt: Habemus autem thesaurum istum in uasis fictilibus. Lucas uero ait: Introeuntibus uobis in ciuitatem, occurret uobis homo amphoram aquæ portans &c. Pulchræ autē paraturis Pascha discipulis homo amphoram aquę portans currit, ut ostendatur huius Paschæ mysterium, pro ablutione perfectæ mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lauacrum gratiæ, amphoram mensuram perfectam significat. Parant ergo Pascha, ubi aquæ inferunt amphora, quia tempus uidelicet adest, quo ueri Paschæ cultoribus typicus de limine cruor auferatur, & ad tollenda crimina uiuifici fontis baptismata consecratur. In alio Euangelista scriptum est, quod inueniunt cænaculum magnum stratum atq; mundatum, & ibi parauerunt ei. Cænaculum magnum lex spiritalis est, quæ de angustijs literę egrediens, in sublimi loco recipit Saluatorem. Nam qui ad huc occidentem literam seruauerit, qui non aliud in agno, quam pecus intellexerit, iste nimirum in imis Pascha facit, quia spiritus maiestatem cõprehendere, nec dum didicit. At qui aquæ basulum, hoc est gratiæ præconem in domum Ecclesiæ fuerit secutus, hic per spiritum uiuificantem tectum literæ transcendendo, in alto mentis diuersorio Christo mansionē præparat, quia cuncta, uel Paschæ sacramentum, uel cætera legis decreta de hoc scripta intelligit.

Vespere autem facto discumbebat cum duodecim discipulis, Et edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quia unus uesterū me traditurus est &c.)

Lucas in hoc loco, Dominum introducit dicentem: Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare uobiscum antequam patiar. Desiderat primo typicum pascha cum discipulis manducare, & sic passionis suæ mundo mysteria declarare, quatenus & antiqui legalisq; Paschæ probator existat, & hoc ad suæ dispensationis figurā pertinuisse docendo, carnaliter ultra uetere exhiberi, immò umbra transeunte, ueri iam Paschæ lumen aduenisse demonstrat.

Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur.)

Hiero.

Væ uobis, qui uel indigne uel nunquā mensam Domini acceditis.

Pœnam prædicat, ut quem pudor nõ uicerat corrigant denuntiata supplicia. Sed & hodie quoq; in sempiternum uæ homini illi, qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidijs mente inquinatus, qui in præcordijs aliquo scelere pollutus, mysteriorum Christi oblationibus sacro sanctis participare non meruit.

Hiero.

Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.) Non ideo putandus est, ante fuisse quam nasceretur, cum nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit, sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere, quam male subsistere.

Respondens autem Iudas dixit: Num quid Ego sum Rabbi? Ait illi Iesus: Tu dixisti.) Blandientis iunxit affectum, siue incredulitatis signum. Cæreri enim qui non erant prodituri dicitur: Num quid ego sum Domine? Iste quippe qui proditurus erat.

non

non Dominum, sed Magistrum uocat, quasi excusationem habeat, si Domino denegato, factem Magistrum prodiderit.

A

Cænantibus autem eis, accepit Iesus panem & benedixit, ac fregit deditq; discipulis suis & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.) Postq; typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumpsit panem, qui confortat cor hominis, & ad uerum Paschæ transgreditur sacramentum. Vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem & uinum offerens fecerat, ipse quoq; in ueritate sui corporis & sanguinis representaret. Et in Luca legimus duos calices, quibus discipulis propinariat. Vnum primi mensis & alterum secundi, ut qui inter sanctos primo mense agnum comedere non potuerit, secundo mense inter penitentes hæc dum comedat. Frangit autem ipse panem, quem discipulis porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non ab ipse sua sponte, ac procuratione uenturam, sed sicut alibi dicit, potestatem se habere ponendi animam suā, & potestatem se habere iterum sumendi eam, quem uel dicitur, panem certi quoq; gratia sacramenti priusq; frangeret, benedixit. Quia naturam humanam, quem passurus assumpsit, ipse una cū patre, & spiritu sancto gratia diuine uirtutis impleuit: Benedixit panem & fregit, quia hominem assumptum, ita morti subdere dignatus est, ut ei diuinæ immortalitatis ueraciter inesse potentiam demonstraret. Ideoq; uelocius eum à morte resuscitandum esse doceret.

Expositio de duobus calicibus.

B

Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus Noui Testamenti &c.) Quia panis corpus cõfirmat, uinum uero sanguinem operatur in carne, hic ad corpus Christi mysticæ, illud refertur ad sanguinem. Verum quia & nos in Christo, & in uobis Christum manere oportet, uinum Domini calicis aqua miscetur. At testante enim Ioanne, aquæ populi sunt, & neq; aquam solam neq; solum uinum, sicut nec granum frumenti solum sine aquæ admixtione, & confectio in pane cuiquam licet offerre, ne talis uidelicet oblatio, quali caput à membris secedendum esse significet, & uel Christum sine nostræ redemptionis amore pati potuisse, uel nos sine illius passione saluari, ac patri offerri posse, conflagat. Quod autem dicit: Hic est sanguis meus Noui Testamenti, ad distinctionem respicit Veteris Testamenti, quod hyrcorum & uitulorum est sanguine dedicatum.

Apoc. 17.

Exod. 24.

Dico autem uobis: Non bibam amodo de hoc genimine uitis usq; in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei.) Potest quidē hic uersiculus, & simpliciter accipi, quod ab hac hora cæne usq; ad tempus resurrectionis, quo in regno Dei erat uenturus uinum bibiturus non esset, postea namq; illi cibū potumq; sumpsisse testatur Apostolus Petrus qui ait: Qui manducauimus & bibimus cum illo, posteaquam resurrexit à mortuis. Sed multo consequentius, ut sicut supra typicū agni esum, fidentiam potum Paschæ typicum neget se ultra gustaturum, donec offensā & manifestata resurrectionis suæ gloria, regni Dei fides mundo adueniat.

Et hymno dicto exierunt in montem oliueti.) Hoc est, quod in Psalmo legimus: Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Potest autem hymnus etiam ille intelligi, quem Dominus secundum Ioannem Patri gratias agens decanabat, in quo & pro seipso, & pro discipulis, & pro eis, qui per uerbum eorum credituri erant, eieuitis sursum oculis præcabatur. Et pulchre discipulos sacramento sui corporis, ac sanguinis imbutos. Et hymno piæ intercessionis patri commendatos, in montem educi oliuarum, ut typice designet, nos per acceptionem sacramentorum suorum, per quæ opem suæ intercessionis, ad altiora uirtutum dona & charismata sancti spiritus, quibus in corde perungamur, cõscendere debere. Quod si quem mouet, cur cænatu Saluator Apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit, quare nos uniuersalis Ecclesiæ cõsuetudine ieiunii doceamur eadem sacramenta percipere: Breuiter audiat, ideo tunc cænatos communicasse Apostolos, quia necesse erat Pascha illud typicū antea consummari, & sic ad ueri Paschæ sacramenta transire. Nunc in honore tantumq; terribilis sacramenti placuisse magistris Ecclesiæ, primo nos Domini cæne passionis participatione muniri, primo spiritualibus epulis interius exterioriq; sacrari, ac deinde terrenis dapibus, corpus & uilibus elcis refici.

sancto corporis & sanguinis imbuti in montem educuntur.

Tunc dicit eis Iesus: Omnes uos scandalū patiemini in me in ista nocte.)

k 4 Prædicit

C Prædicat quod passuri sint, ut cum passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes poenitentiam liberentur, & signanter addidit in ista nocte, quia quomodo qui inebriantur, nocte inebriantur, sic & qui scandalum patiuntur, in nocte & in tenebris sustinent. Lucas ait, quod Symoni Dominus dixit: Ecce Satanas expedit uos, ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.

Cum uero Satanas expedit eos tentare, & ueluti, qui triticum purgat, uentilando concutere, docet nullius fidem à diabolo, nisi Deo permitte tentari posse. Satanæ quippe ad cribrandum bonos expetere est, ad afflictionem eorum maliciæ estibus anhelare. Quo enim eorum tentationem inuidens appetit, eo illorum, quasi probationem deprecâs petit. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: Sicut ipse tuam, inquit, fidem, ne Satana tentante deficeret, orando protegi, ita & tu infirmiores quoscq; fratres exemplo tuæ poenitentia, ne de uenia forte dispererit, erigere & confortare memento.

Scriptum est enim: Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis.) Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam pro ouibus suis, & ut multis gregibus erro- rum fiat unus grex, & unus pastor.

Amè dico tibi, quia in hac nocte anteq; Gallus cantet, ter me negabis.) Et Petrus de ardore fidei promittebat, & Saluator quasi Deus futura nouerat. Et nota, quod Petrus in nocte neget tertio. Postq; autem Gallus cecinit, & decrepescitibus tenebris uicina lux nuntiata est. Conuersus fleuit amare, terne negationis fordes lachrymis lauens.

Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemani &c.) Monstratur usq; hodie locus Gethsemani, in quo Dominus orauit, ad radices montis Oliueti. Nunc desuper Ecclesia ædificata. Interpretatur autem Gethsemani uallis pinguium, siue pinguedinum. Quod uero non solum dicta, uel opéra nostri Saluatoris, uerum etiam loca & tempora, in quibus operatur & loquitur, mysticis, ut sæpe dictum est, sunt plena figuris. Cum in monte orat Dominus, quasi tacite nos ammonet sublimia tantum orando inquiri, & pro cœlestibus bonis supplicari debere. At cum in ualle orat, & hoc in ualle pinguium siue pinguedinis, ipse usq; insinuat nobis humilitatem semper orationibus, & interne pinguedinem dilectionis esse seruandum.

Tunc ait illis Iesus: Tristis est anima mea usq; ad mortem &c.) Non propter mortem tristis est Dominus, quia cum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire, quæ corporis sunt, ut esuriret, & sitiret, tangeretur, contristaretur, diuinitas autem commutari per hos necit affectus.

Et progressus pusillum prociidit infatigam suam orans.) Lucas autem dicit: Auulsus est ab eis, quâ tum iactus est lapidis, tanquam hoc eos typice ammonuerit, ut in eum dirigerent lapidem, id est, usq; ad ipsum perducerent intentionem legis quæ scripta erat in lapide, usq; ad illum enim potest peruenire ille lapis, quoniam finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti.

Et dicens: Mi Pater, si possibile est, transeat à me calix iste &c.) Quod autem patrem inuocans, duplici secundum Marcum nomine dicit: Abba pater, utriusq; populi illum, & Iudæis, scilicet, & gentibus Deum esse, ac Saluatorem ostendit. Idem namq; Abba q; & pater significat. Sed אבא Hebræum, πατήρ Græcū est & Latinū. Vt ergo utrumq; populum in eum crediturum, & ab utroq; cum inuocandum esse doceret, utraq; lingua eum primus ipse inuocat.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma &c.) Hoc aduersus remarios, qui, quod crediderint, putant se posse consequi. Itaq; quantum de ardore mentis cōfidimus, tantum de carnis fragilitate timeamus.

Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat uoluntas tua &c.) Non, inquit, fiat hoc quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua uoluntate descendit: Si ergo, inquit, ut sine interitu Iudæorum credat gentium multitudo, passio me reculo. Si autem illi excepcandi sunt, ut omnes Gentes uideant, non mea pater uoluntas sed tua fiat.

Iterum abijt, & orauit, tertio eundem sermonem &c.) Lucas autem ait Apparuit illi angelus de cœlo, confortans eum,

Alibi

A Alibi legitur: Quia angeli accesserunt, & ministrabant ei: In documento ergo utriusq; naturæ & ei angeli ministrasse, & cum angeli confortasse describitur, quoniam qui Deus ante secula exiit, homo factus est in fine seculorum. Et addidit Lucas dicens: Factus in agonia prolixius orabat. Agonia, alacritas uel confidentia intelligitur. Quod autem sequitur secundum eundem Euangelistam:

Et factus est sudor eius sicut gutta sanguinis.) Non sudorem infirmitatis deputans, quia & contra naturam est, sudare sanguinem, sed potius intelligi uult, irrigatam, sacratamq; eius sanguine terram, nō sibi, qui nouerat, sed nobis aperte declaratum, quod effectum suæ precis obtineret, ut fidem uidelet discipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret, & quicquid illa scandali de eius morte pertulisset, hoc ipse totū moriendo deleteret. Imo uniuersum late terrarum orbem peccatis mortuum, sua morte innoxia, cœlestem resuscitaret ad uitam

Tūc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iā & requiescite &c.)

Cum dixisset dormite iam & requiescite, & adiungeret, sufficit, ac deinde inferret: Venit hora, ecce tradetur filius hominis, utiq; intelligitur post illud, quod eis dictum est: Dormite & requiescite, siluisse Dominum aliquantum, ut hoc fieret quod promiserat, & tunc intulisset: Ecce appropinquit hora, siue uenit hora. Ideo post illa uerba positum est, sufficit, id est, quod requieuit iam sufficit.

Surgite eamus, ecce appropinquit qui me tradet &c. Ac si diceret: Non nos inueniat, quasi timentes & retractantes, ulro pergamus ad mortem, ut confidentiam & gaudium passuri uideant.

Accessit Iudas ad Iesum, & dixit: Aue Rabbi, & osculatus est eum.)

Impudens quidem & scelerata confidentia, magistrum eum uocare, & osculum ei ingerere quem tradebat.

Dicit illi Iesus: Amice ad quod uenisti?) Duobus modis hoc intelligendum est. Ad quod uenisti, id est, ad quod seculus desapsus es, ut discipulus traderes magistrum, & dum esses Apostolus, effectus es traditor: Siue ad quod uenisti, subaudiatur, hoc age, relinque osculum & imple traditoris officium.

Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manum exemit gladium suum, & percussit seruum Principis sacerdotū, & amputauit auriculā eius.)

In alio Euangelio scriptum legitur, quod Petrus hoc fecerit eodem mentis ardore, quo & cætera. Seruus quoq; Principis sacerdotum, qui Malchus, id est, rex appellatur, populus Iudæorum est, qui per incredulitatem seruus factus est impietatis. Qui perdidit auriculam dextram, ut totam literæ uilitatem audiat in sinistra. Sed Dominus Iesus in his qui ex Iudæis credere uoluerunt, reddidit aurem dextram, & fecit seruum genus regale, & sacerdotale. Aliter, auris pro Domino amputata & à Domino sanata, significat auditum, ablata uetustate renouatum, ut sit in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ, quod cui præstitum fuerit à Christo, præstabitur & regnare cum Christo.

Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladium tuum in locum suum &c.) Quia per gladium uindicta intelligit, sicut Apostolus de iudice ait: Non enim sine causa gladium portat, recte hic per gladium uindicta intelligitur. Reconde gladium, ac si diceret, quiescat uindicta. Aliter, Conuerte gladium in locum suum, id est, uerbum prædicationis conuerte ad gentes, ubi secundum Paulum, ostium apertum & ingens inueniat. Aliter. Postquam plenitudo gentium intrauerit, dicit Petrus, per quem totus prædicatorum signatur ordo: Conuerte gladium uerbi prædicationis ad Israel. Omnes enim qui gladium acceperint, gladio peribunt. Quo gladio illo nempe, qui igneus uertitur ante paradysum, & gladio spiritus, qui in Dei describitur armatura.

An putatis, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?) Quomodo ergo implebuntur scripture, quia sic oportet fieri: Non indigeo duodecim Apostolorum auxilio, etiam si omnes me defenderint, qui possum habere duodecim legiones angelorum. Vnã legio apud ueteres sex milibus complebatur hominum, Pro breuitate temporis numerum non occurrimus

Matth. 4.

Angelus confortat argumētum uere humanitatis in Christo. Sudare sanguinem contra naturam.

Confidentia & gaudium passuri.

Hieronymus κατὰ δόξιν φερεται inel ligu.

Rom. 15.

Gladium, id est, uindicta.

Gen. 3.

Eph. 6.

Legio sex milia habuit.

Hier.

Luc. 22.

Hier.

Zach. 13.

Hier.

Rom. 10.

C occurrimus explicare, typos tantum dixisse sufficiat. Septuaginta duo milia angelorum, in quorū gentes hominumque lingua diuina est duodecim legionibus fieri.

Hoc autem totū factum est, ut implerentur scripturę prophetarū (&c.)

Psal. 21. Quę sunt scripturę Prophetarum: Foderunt manus meas, & pedes meos: & alibi: Sicut ouis ad uictimam ductus est. Et in alio loco: Ab iniquitatibus populi mei ductus sum ad mortem.

Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Inter quos, ut Marcus ait: Adolefcens quidam sequebatur Dominum amictus syndone super nudo, id est, corpore.

Qua reiecta nudus profugit. Iohannem hunc fuisse adulescentem intelligimus, quod uero nudus profugit ab impijs, illorum & opus designat & animā, qui ut securiores ab incurfibus hostium fiant, quicquid in hoc mundo possidere uidentur abijciunt, ac nudi potius Domino famulari, quam adherendo mundi rebus materiam tentandi, atque à Deo reuocandi aduersarijs dare didicerunt, iuxta exemplum beati Ioseph, qui relicto in manibus adulterę pallio, foras exiit, malens Deo nudus quam indutus cupiditatibus mundi meretrici seruire.

At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caiphā principem sacerdotū (&c.) Refert Iosephus istum Caiphā unius tantum anni Pontificatum ab Hérode pretio redemisse, Non ergo mirum est, si iniquus Pontifex inique iudicet.

Petrus autem, sequebatur Iesum a longe (&c.) Merito à longe sequebatur, quia proximo negaturus erat, neque enim negare posset, si Christo proximus adhęssisset. Marcus autem dicit: Sedebat cum ministris, & calefaciebat se ad ignem. Est enim dilectionis ignis, est & cupiditatis, de hoc dicitur: Ignem ueni mittere in terrā, & quid uolo, nisi ut ardeat, de illo: Ecce uos omnes accendentes ignem, accincti flāmis ambulate in lumine ignis uestri, & flammarum quas succendistis, iste super credentes in cœnaculo Sion de cœlo descendens uarijs linguis Deū laudare docuit, ille terrenę materię Caiphę focus in atrio flammis negandi Deum turbas accendit, nam ab horum Apostolus Petrus persecutorum prunis calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium perfidorum societate querebat, sed nō mora, respectus à Domino, cum ignem eorum corpore, tunc & infidelitatem corde reliquit.

D Nouissime autem, uenerunt duo falsi testes & dixerunt: Hic dixit, possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud. Quomodo falsi testes sunt, si ea dicunt, quę Dominum supra dixisse legimus: Sed falsus testis est, qui non eodem dicta sensu intelligit, quo dicuntur. Dominus autem dixerat de templo corporis sui, sed & in ipsis uerbis calumniatur, & paucis additis uel mutatis, quasi iustam calumniam faciunt. Saluator dixerat: Soluite templum hoc, isti cōmutant & aiunt: Possum destruere templū Dei. Vos, inquit, soluite, non ego, quia illicitum est, ut ipsi nobis inferamus manus. Deinde illi uertunt, & post triduum reedificare illud, ut proprię de templo Iudaico dixisse uideatur. Dominus autem ut ostenderet animalę & spirans templū, dixerat, & ego in triduo suscitabo illud, aliud est edificare, aliud suscitare.

Princeps autem sacerdotum ait illi: Adiuu te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua. Quem de solio sacerdotali furor excusserat, eundem rabies ad scindendas uestes prouocat. Scidit autem uestimenta sua, ut ostendat Iudæos sacerdotū gloriam perdidisse, & uacuum sedem habere Pontificis. Sed & consuetudinis Iudicę est, cum aliquid blasphemum, & quasi contra Deum audierint, scindere uestimēta sua, quod Paulum quoque & Barnaban, quando in Licaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legimus. Herodes autem, quia non dedit honorem Deo, sed ut quieuit inmoderato fauori populi, statim ab angelo percussus est. Altiori autem mysterio factum est, ut in passione Domini Pontifex Iudæorum sua ipse uestimenta discinderet, cum tunica Domini nec ab ipsis, qui cum crucifixere militibus scindi poterit. Figurabatur enim, quod sacerdotium Iudæorum pro sceleribus ipsorum Pontificum esset scindendum. Soliditas uero sanctę uniuersalis Ecclesię, quę uestis sui redemptoris solet appellari, nunquam ualeat dirumpi, quin potius & si Iudæi si gentiles, si heretici, si mali catholici, humilitatem Domini saluatoris contemnant, eius tamen usque ad consummationem seculi, in illis quos fors electionis inuenierit inuiolata sit permanura castitas.

Verum

Hiero.

Consuetudo Iudaica. Acto. 14. Acto. 12.

Mysterium de synagoga Ecclesię.

A Veruntamen dico uobis, ammōdo uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, & uenientem in nubibus. Si ergo tibi in Christo à Iudæe, pagane & hereticę, contemptus, infirmitas, & crux contumelia est, uide quod per hæc filius hominis ad dextram Dei patris sessurus, ex partu uirginis homo natus, in sua, in cœli nubibus, est maiestatis uenturus.

Tunc expuerunt in faciem eius, & secundum Marcum: Velauerunt faciem eius. Ut completeretur quod scriptum est: Dedi maxillas meas alapis, & faciem meam non auerti à confusione sputorum. Thren. 3.

Velauerunt autem faciem eius, non ut eorum ille scelera nō uideat, sed ut à seipsis, sicut quondam Mosi fecerunt, gratiam cognitionis eius abscondant. Si enim crederent Mosi, crederent forsitan & Domino. Quod uelamentum usque hodie manet super cor eorum non reuelatum. Nobis autem in Christo credentibus ablatum est. Neque enim frustra, eo moriente, uelum templi scissum est medium, sed & ea quę toto legis tempore latuerant, & abscondita carnali Israēl fuerant, Noui Testamenti cultoribus sunt patefacta sancta sanctorum archana.

Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras.

Quid sibi uult, quod primo cum prodit ancilla, cum uiri utique magis eum potuerit agnoscere, nisi ut iste sexus peccasse in nece Domini uideretur, & iste sexus redimeretur per Domini passionem? & ideo multo refurrectionis prima accepit mysteria, & mandata custodit, ut ueterem perquaritionis aboleret terrorem.

Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit. Non quod alterius sermonis esset Petrus, aut gentis extraneus, omnes quippe Hæbræi, & erant qui arguebant, & qui arguebantur, sed quod unaqueque prouincia & regio habeat proprietates suas, & uernaculum loquenti sonum uitare non possit, unde & Ephraei in Iudicum libro non possunt d'uepua dicere.

Et continuo gallus cantauit, & recordatus est Petrus uerbi Domini, uel secundum Lucam: Respexit Dominus Petrum. Respicente Domino, Petrus ad cor reuersus, maculam negationis, poenitentię lachrymis tergit. Quia non solum cum agitur poenitentia, uerumetiam ut agatur Dei misericordia necessaria est. Respicere namque, eius misereri est.

Mane autem facto, consilium fecerunt Principes sacerdotum, & uinctū Iesum tradiderunt Pontio Pilato. Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uterque Domino illuderet. Et cerne sollicitudinem sacerdotum. In malo tota nocte uigilauerunt, ut homicidium facerent, & uinctum traderent Pilato. Habebant enim hunc morem, ut quem ad iudicasset morti, ligatum iudici traderent.

Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset, proiectis argenteis in templo, recessit & laqueo se suspendit. Auaritę magnitudinem impietatis pondus excludit. Videns Iudas Dominum ad iudicatum morti, precium retulit sacerdotibus, quasi in potestate sua esset, persecutorum mutare sententiam. Itaque licet mutauerit uoluntatem suam, tamen uoluntatis primę exitum non mutauit. Nihil profuit egisse poenitentiam, per quam scelus corrigere non potuit.

Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet mittere eos in corbonam, quia precium sanguinis est. Vere culicem liquantes, & camelum glutientes. Si enim, ideo non mittunt pecuniam in corbonam, hoc est in gazophiliū & dona Dei, quia precium sanguinis est, cur ipse sanguis effunditur?

Consilio autem inuito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Illi quidem fecerunt alia uoluntate, ut æternū impietatis suę relinquerent ex agrı emptione monumentum. Ceterum nos qui peregrini eramus, à lege & prophetis, praua eorum studia suscepimus in salutem, & in precio sanguinis eius requiescimus. Figuli autem ager appellatur, quia figulus noster est Christus. Tunc impletur est quod dictū est per Hieremiā prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, precium adpreciati, quod adpreciauerunt à filijs Hieronymo.

Thren. 3.

Ioth. 5.

Iudi. 18.

Sollicitudo sacerdotum in malo.

Hiero.

Figuli ager.

Zach. 11.

Hec in Hieremia non inueniuntur, teste Hieronymo.

C a filiis Israel, & dederunt eos in agrum siguli, sicut constituit mihi Dominus. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum nihil respondit. Hinc Lucas ait: Pilatum ad principes sacerdotum dixisse, nihil inuenio in hoc ho-

10an. 14.

mine.) Hoc est, quod ipse pridie quam pateretur inter alia discipulis ait: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, sed quia princeps mundi, hoc est, Pilatus est absolutus, in quo nihil causae quam damnaret inuenit. Quod uero principibus non respondit, data est de agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Vbi enim tacebat, quasi agnus toto pro grege immolandus patientiam praestabat: Vbi uero respondebat, quasi pastor bonus, pro creditis sibi ouibus, contra luporum latronumque insidias pugnabat.

Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, quem uultis dimittam uobis, Bar-

Iudei pacem habere non possunt, quia seditionum principem quam Dominum eligere maluerunt. Quia uero Barrabas filius patris, uel filius magistrorum eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi, quibus dicit: uos ex patre diabolo estis, uero Dei filio sunt praetaturi. Filius autem diaboli Antichristus, non ab ipso nascendo, sed imitando uocatur.

raban an Iesum, qui dicitur Christus? Latro sediciosus & homicidiorum auctor dimissus est populo Iudaeorum, id est diabolus, qui iam olim patria luce ob culpam superbie depulsus, & in renebrarum fuerat carcerem missus. Atque ideo Iudaei pacem habere non possunt, quia seditionum principem quam Dominum eligere maluerunt. Quia uero Barrabas filius patris, uel filius magistrorum eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi, quibus dicit: uos ex patre diabolo estis, uero Dei filio sunt praetaturi. Filius autem diaboli Antichristus, non ab ipso nascendo, sed imitando uocatur.

Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: Nihil tibi & iusto illi. Multa enim passa sum hodie pro uisum propter illum.)

Centilibus somnia reuelantur.

Nota, quod gentilibus saepe a Deo somnia reuelentur, & quod in Pilato & uxore eius, iustum Dominum consentientibus, gentilis populi testimonium fit.

Dicit iterum illis Pilatus, quid faciam de Iesu, quia dicitur Christus: dicunt omnes, crucifigatur.) Ut impletur quod dictum est in Psalmo: Circumdederunt me canes multi, & illud Hieremiae: Facta est mihi hereditas mea, sicut uleo in silua, dederunt super me uocem suam.

Psal. 21. Hier. 12.

Uidens autem Pilatus, quia nihil proficeret, accepta aqua lauit manus,

Psal. 72.

coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine huius iusti &c. Pilatus autem accepit aquam iuxta illud propheticum: Lauabo inter innocentes manus meas, ut in lauacro manuum eius, gentilium opera purgarentur, & ab impietate Iudaeorum, qui clamauerunt crucifigeam, nos alienos faceret, quodam modo hoc contestans, & dicens: Ego quidem innocentem uolui liberare, sed quoniam seditio oritur, & per id rebellionis mihi contra Caesarem crimen impingitur, innocens sum a sanguine huius iusti.

10an. 19.

Respondit uniuersus populus dicens: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.) Perseuerat usque in presentem diem haec imprecatio super Iudaeos, & sanguis Domini non aufertur ab eis, unde per Esaiam loquitur: Si uolaueritis ad me manus, non exaudiam uos, manus uestrae sanguine plenae sunt.

Tunc milites exuentes Iesum, chlamidem coccineam circumdederunt ei.

Vel secundum Marcum, induunt eum purpura.) Pro regia enim purpura chlamis illa coccinea ab inluentibus adhibita erat, & est rubra quaedam purpura cocco simillima. Potest etiam fieri, ut purpuram etiam Marcus commemorauerit, quam chlamis habebat, quam uisus esset coccinea. Mystice ergo in purpura qua indutus est Dominus, ipsa eius caro quam passionibus obiecit insinuat, de qua praemissa dixerat Propheta: Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & uestimenta tua, quasi calcantium in torculari. In corona uero quam portabat, ipsa nostra peccatorum pro qua mortalis fieri dignatus est, ostenditur, iuxta quod praecurior ipsius testimonium ei perhibens ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Namque spinas in significatione peccatorum poni solere, testatur ipse Dominus, qui protoplasto, in peccatum prolapsio dicebat: Terra tua spinas & tribulos germinabit tibi, quod est aperte dicere: Conscientia tua punctiones tibi, & aculeos uitiorum procreare non desinet. Quod uero iuxta Euangelium Lucae Dominus apud Herodem alba ueste induitur, in ceteris uero Euangelistis a militibus Pilati, sub coccineo siue purpureo habitu inclusus esse perhibetur, collata uero narratione, in uno innocentia, & castitas adsumptae humanitatis, in altero autem ueritas passionis

10an. 11.

Gen. 3.

A passionis, per quam ad gloriam regni immortalis esset peruenturus exprimit. Sicut enim purpura colore sanguinis, qui pro nobis effusus est, immitatur, ita & habitus regnum, quod post passionem intrauit, nobisque intrandum patefecit, insinuat. Verum quia dixit Apostolus: Quoties enim in Christo baptizati estis, Christum induistis, & Esaias Domino de electis omnibus: His uelut ornamento uestieris. Potest in hoc utroque Domini habitu, omnis electorum eius multitudo, quae in martyres uenerandos, & caeteram fidelium plebem distinguitur, aptissime designari. Alba enim ueste induitur, cum munda iustorum confessione circumdatur, Purpura siue cocco uestitur, cum in triumpho uictoriosorum martyrum glorietur.

Esai. 49.

Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & harundinem in dextera eius, & reliqua.) In chlamide coccinea opera Gentium cruenta sustentat: in corona spinea maledictum soluit antiquum: in calamo uenenata occidit animalia, siue calamum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Iudaeorum.

Exeuntes autem, inueuerunt hominem Cyrenensem, tinentem obuiam sibi, siue secundum Marcum: Venientem de uilla, nomine Simonem, hunc angariauerunt, ut tolleret crucem eius.)

Hiero.

Cauendum ne uideatur contrarium quod Ioannes scribit, ipsum Dominum sibi crucem portasse. Sed hoc intelligendum, quod egrediens de pretorio Iesus, ipse sibi secundum Ioannem portauit crucem, postea Simoni portandam imposituerunt, & hoc congruo satis ordine, quia ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius. Et quia Simon iste, non Hierosolymita, sed Cyrenensis esse perhibetur. Cyrene enim Lybie ciuitas est, ut in Actibus Apostolorum legitur, recte per eum populi gentium designatur, qui quondam peregrini & hospites testamentorum, nunc obediendo ciues sunt & domestici Dei. Et sicut alibi dicitur: Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Unde & apte Simon obediens, Cyrene, heres interpretatur. Nec praetereundum, quod idem Simon de uilla uenisse fertur, uilla enim pagus dicitur, a uoce Graeca πῦρι, quae fontem significat, unde plures simul domus rusticae, hoc est, plures uillae, pagus uocatur, quod circa fontes conditi huiusmodi uillae consueuerunt. Hinc pagani dicitur quasi uillani. Unde paganos appellamus eos, quos a ciuitate Dei alienos, & quasi urbanae conuersationis esse uidemus expertes. Sed de pago Simon egrediens, crucem portat post Iesum, cum populus nationum paganis ritibus derelictis, uestigia Domini obedienter complectitur. Quod autem secundum Lucam in hoc loco sequentibus se Dominus mulieribus dixit: Filiae Hierusalem, nolite fieri super me, sed super uos, & super filios uestrorum, & addit: Quia si in uiridi ligno haec facit, in arido quid fiet: Viride enim lignum seipsum suosque electos, aridum uero impios & peccatores significat. Si ego ipse, inquit, qui peccatum non feci, qui lignum uitae merito appellator, fructus gratiae duodenos per singulos menses adfero, sine igne passionis a mundo non exeo, quid putas eos manere tormenti, qui fructibus uacui, in super uitae lignum flammis dare non timent?

1. Pet. 3.

Cyrene ciuitas

Lybia.

Acto. 2.

Rom. 8.

Et uenerunt in locum qui dicitur Golgatha, quod est Caluariae locus.) Extra urbem Hierusalem & foris portam loca erant, in quibus truncabantur capita damnatorum, & caluariae, id est decollatorum sumpere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur uexilla martyrum. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus & flagellatus, & crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur, ut ubi abundauit peccatum, superabundet gratia. Qualiter sane Dominus in cruce positus, quid uae eadem sacratissimi corporis positio regalis in se typo contineat, Sedulius in Paschali carmine pulchre uersibus dixit.

Luc. 23.

Beda.

Rom. 6.

Protinus in patuli suspensibus culmine ligni,

Religione pia mutans discriminis iram.

Pax crucis ipse fuit, uiolentaque robora membris,

Illustrans proprijs, poenam uestiuit honore,

Suppliciumque dedit, signum magis esse salutis

Ipsaque sanctificans in se tormenta beuit.

Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,

Quae Dominum portauit, quans ratione potenti,

Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis.

Splendidus auctoribus de uertice fulget eous.

Occiduo sacrae lambuntur sydere plantae.

Sedulij carmi

na lib. 4. de 12

su patulo ligno

affixo.

C Arcton dextra tenet, medium leua erigit axem. Cunctaq; de membris uiuit natura creatis.

Et cruce complexum, Christus regit undiq; mundum.

Ephes. 3.

Moralē quoq; sacro sanctę crucis figurā describit Apostolus, ubi ait: In charitate radicati & fundati, ut possitis cōprehendere cū omnibus sanctis, que sit latitudo & longitudo altitudo & profundum. Cognoscere etiam supereminētē scientiæ charitatē Christi. In latitudine quippe bona opera charitatis significat. In longitudine perseverantiam sanctę conuersationis usq; in finem. In altitudine spem cōlestium premiorum. In profundo inscrutabilia iudicia Dei, unde ista gratia in homines uenit. Et hæc ita coaptantur sacramento crucis, ut in latitudine accipiat transuersum lignum, quod extenduntur manus, propter operum significacionē. In longitudine ab ipso usq; in terram, ubi totum corpus crucifixum stare uidentur, quod significat persistere, hoc est, longanimiter permanere. In latitudine ab ipso transuerso ligno sursum uersus, quod ad caput eminet, propter expectacionem supernorum, ne illa opera bona atq; in eis perseverantia, propter beneficiā Dei, terrena ac tēporalia faciēda credant, sed potius propter illud quod desuper sempiternum sperat fides, quæ per dilectionem operatur. In profundo autem, pars illa ligni, quæ in terra abdita defixa latet, sed inde confurgit illud omne quod eminet, sicut ex occulta Dei uoluntate uocatur homo ad participacionem tantę gratiæ, alius tunc. Alius autem scilicet, supereminētem uero scientię charitatem Christi, eam profecto, ubi pax illa est, quæ præcellit omnem intellectum.

Philipp. 4.

Hiero.

Hiero. 2.

Psal. 86.

Concordia Evangelistarum de potu myrrhatu uini.

Et dabant ei bibere, myrrhatum uinum, & non accepit. Deus loquitur ad Hierusalem: Ego te plantauit uinēam meam ueram, quomodo facta es in amaritudinem uitis a licenā: Amara uitis amarum uinum facit, quod propinat Domino Iesu Christo, ut impleatur quod scriptum est: Et dederunt in cibum meum sel, & in siti mea potauerunt me aceto. Quod autem dicitur: Et non accepit, uel secundum Matheum: Cum gustasset, noluit bibere, hoc indicat, quod gustauerit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexit. Quod autem ait Marcus: Non accepit, intelligitur, non accepit ut biberet. Gustauit autem, sicut Matheus testis est, ut quod idem Matheus ait: Noluit bibere, hoc Marcus dixit: Non accepit, tacu erit autem quod gustauerit. Sed hoc quod ait Marcus, myrrhatum uinum intelligendum est, Matheum dixisse: Cū uelle mixtum. Fel quippe pro amaritudine posuit, & myrrhatum enim uinum amarissimū est, quāq; fieri possit, ut & felle & myrrhatū uinum amarissimū redderet.

D Postq; autem crucifixi erunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sorte mittentes. Hæc Euangelista Ioannes plenius exposuit, quia scilicet milites, cetera in quatuor partes, iuxta suum numerum diuidentes, de tunica, quæ inconsutilis erat, desuper contexta per totum, sorte miserunt. Quadripartita autem uestis Domini, quadripartitam eius figurauit. Ec desiam, toto scilicet qui quattuor partibus constat terrarum orbe diffusam, & omnibus eiusdē eidem partibus equaliter, id est, concorditer distributam. Tunica uero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis uinculo continetur. Si enim charitas, iuxta Apostolū, & supereminētiorem habet uiam, & supereminet scientiæ, & super omnia præcepta est, merito uestis, qua significatur desuper contexta, perhibetur. In sorte autem quid, nisi Dei gratia commendata est: Sic quippe in uno ad omnes peruenit, cū fors omnibus placuit, quia & Dei gratia in unitate ad omnes peruenit, & cum fors mittitur, non personæ cuiusq; uel meritis, sed occulto Dei iudicio ceditur.

August.

Et posuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Iesus Rex Iudæorum. Pulchre titulus, qui Christum Regem testatur, nō infra, sed supra crucem ponit, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucē tamen regis maiestate ulgebat, quia apte etiā, quia rex simul & sacerdos est, cū eximia patri, sui carnis hostiā, in altari crucis offerret, regis quoq; quā præditus erat titulo, dignitatē prætendit, ut cunctis legere, hoc est, audire & credere uolentibus innotescat, quia sūt per crucē non perdidit, sed cōfirmari potius & corroborari imperiū. Nam quod hoc nomen, Hebraice, Græce & Latine scriptum erat. Ιησους ο βασιλευς των Ιουδαϊων. Iesus Nazarenus Rex Iudæorū, hoc est, quod idē Apostolus subsecutus adnectit. Et omnis lingua cōstitat, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Quantum uero ad literam, hæ tres linguæ ibi præ ceteris eminebant, Hebraea, propter Iudæos in lege gloriāntes, Græca, propter gentium sapientes, Latina, propter Romanos, multis ac pene omnibus iam tunc Gentibus imperantes. Velint nolint, ergo Iudæi

Philipp. 2.

A ergo Iudæi, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia diuina legis sacramenta testantur, quia Iesus rex Iudæorum est, hoc est, imperator credentium & cōsentientium Domini.

Tūc crucifixi sunt cū eo & duo latrones, à dextris &c. Latrones qui cum domino sunt hinc inde crucifixi, significant eos, qui sub fide & confessione Christi, uel agone martyrii, uel continentię arctioris instituta subeunt. Sed quotquot hæc pro æterna solum cœlesti gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito & fide designantur. At qui, uel humanæ laudis intuitu, uel qualibet minus digna intentione, seculo abrenunciant, non immerito blasphematoris & sinistri latronis mentem & actus imitant. De qualibus dicit Apostolus: Si ita didero corpus meum ut ardeam, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperū, si alia multa fecero, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. At uero beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

1. Cor. 13.

Math. 5.

Prætereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua &c. Blasphemabant, quia prætergredebantur uiam, & in uero itinere scripturæ ambulare uolebant, mouebant capita, quia iam ante mouerant pedes & non stabant supra petram.

Similiter & Principes sacerdotum cū scribis dicebant, &c. Etiam nolentes consistere scribæ & pharisei, quod alios saluos fecerit, itaq; uos uestra condemnat sententia. Qui enim alios saluos fecit, si uellet, & seipsum saluare poterat.

Descendat nunc de cruce, & credimus ei. Fraudulenta promissio, quid est plus, de cruce descendere, an de sepulchro mortuum surgere: Resurrexit & non creditis ei, etiam si de cruce descenderet, similiter non crederetis. Sed mihi uidetur hoc dæmones immittere, statim enim ut crucifixus est Dominus, senserunt uirtutem crucis, & intellexerunt fractas esse uires suas, & hoc agunt, ut de cruce descendat, sed Dominus sciens aduersariorum insidias, permanet in patibulo, ut diabolus destruat.

Hiero.

Et latrones qui crucifixi erant cum eo, & improperebant ei. Hic per tropum, qui appellatur ὄλλυσις pro uno latrone uterq; dicitur blasphemasse. Lucas uero adfert quod altero blasphemante, alter increpauit blasphemantem, & confessus est, dicens:

Domine memento mei cum ueneris in regnum tuum. In corde autem fidilium tres summopere manere uirtutes testatur Apostolus dicens: Nunc autem manet, Fides, Spes, Charitas, quas cunctas subita repletus gratia & accepit latro, & seruauit in cruce. Fidem namq; habuit qui regnatura Dominum credidit, quem secū pariter morientem uidit. Spem habuit qui regni eius aditū postulauit. Charitatē quoq; in morte sua uiuaciter tenuit, qui fratrem & cōlatronē pro simili scelere morientē, & de iniquitate sua arguit, & ei uitā q; cognouit.

1. Cor. 13.

Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris, &c. rat prædicauit.

Semper enim plus Dominus tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat ut memor sui fuisset Dominus cum uenisset in regnum suum. Dominus autem ait: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Vita est enim, esse cū Christo, quia ubi Christus, ibi regnum. Quidam duos latrones cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. Quicumq; enim baptizati estis in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Ambo namq; similes crucifixi, sed unus in cruce blasphemus peior, alter est confessione martyris effectus, quia per baptismum, quo cū peccatores essemus ablui mur. Alij dum Deū in carne passum, fide, spe, & charitate laudant, coronantur. Alij dum aut fidem aut opera baptismi habere renuunt, dono quod accepere priuantur. In duobus latronibus uterq; populus, & gentilium & Iudæorum, primū Dominum blasphemauit, postea signorum magnitudine alter exterritus egit penitentiam, & usq; hodie Iudæos increpat blasphemantes.

Beda.

Mysterium latronum.

Hiero.

A sexta autē hora tenebrę factę sunt &c. Et hoc factum reor, ut compleretur propheta dices: Occumbet sol meridie. Et alio loco: Occubuit sol cū adhuc media esset dies, uel in impiū scelus, sol uidere non patitur, & suam in subtractis radijs præsentia, in qua facinus generabat, ipsa terra contremuit. Vel dum templi scinditur, ut quæ honorabiliter latebant, pro tali commisso uulgata uilicerent, & ut Iosephus refert, uoces uirtutum cœlestium, migrare de templo uolentium, feruntur audire. In resurrectione uero Domini, nulla fidelibus terrorum signa, sed indicia cuncta lætitię uiuent. Angeli albis uestibus coruscantes, currunt cū gaudio ad sepulchrum, ubi non mortuus inueniret, sed ubi mors agnosceretur eui cū, appellantur mulieres uoce pacifica, & quid amplius dicā, omnia salutis eterne mysteria reuelantur. Et notandum quod

Hiero.

Amos. 8.

Hier. 13

Vulga.

Gen. 7. Dominus hora sexta sit crucifixus, hoc est, recessuro à centro mundi sole, quando & latroni ait: Hodie mecum eris in paradiso. Nam de Adam peccante scriptum est, quod auferit uocem Domini Dei post meridiem. Rationis igitur, imò diuinæ pietatis ordo poscebat, ut eodem temporis articulo, quo tunc Adæ præuaricanti obeluserat, nunc latroni Dominus poenitenti ianuam paradysi refereret. Et qua hora primus Adam, peccando huic mundo mortem inuexerat, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Aug. Et circa horam nonam, clamauit Iesus uoce magna, dicens: Heli, Heli, lama sabathani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? Sicut enim esurire & sitire & fatigari non erat proprium diuinitatis sed corporis, ita & quod dicit: Ut quid me dereliquisti, corporis uox est. Vt homo ergo loquitur, ut homo turbatur, ut homo flet ut homo crucifigit. Quod clamat tuum est, à te hoc accepit, pro te liberandum carne indutus est.

Ambro. Quidam autem illic stantes, & audientes dicebant: Heliam uocat iste.) Non omnes, sed quidam quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes sermonis Hebraici proprietatem, sed ex eo quod dixit: Heli, Heli, putantes Heliam ab eo inuocatum. Sin autem Iudæos qui hoc dixerint intelligere uolueris, & hoc more sibi solito faciunt, ut Dominum imbecillitate infamem, quia auxilium Helix deprecetur.

Hiero. Et continuo currens unius ex eis accepit spongiam impleuit aceto, &c.) Et hæc facta sunt ut impleretur prophetia: In siti mea potauerunt me aceto. Iudæi quippe ipsi erant acetum, degenerantes à uino patriarcharum, & prophetarum, tanquam de pleno uale, de ini quitate mundi huius impleti, cor habentes uelut spongiam cauernosis quodammodo, atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum cui circum posuerunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est, humilis, & pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt, & se circumuenisse putauerunt. Vnde illud in Psalmo: Asperges me hyssopo & mundabor. Christi namque humilitate mandamur, quia nisi humiliter feterimus factus obediens patri usque ad mortem crucis. Non utique sanguis eius in peccatorum remissionem, hoc est, in nostram mundationem fuisse effusus. Per arundinem uero, cui imposita est spongia, scriptura significatur, quæ implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur, uel Græca uel Latina, uel alia quolibet, sonum significans, qui lingua promitur, sic arundo dici potest litera, quod arundine scribitur.

Psalm. 68. Et Iesus autem iterum clamans uoce magna, emisit spiritum.) Diuinæ potestatis indicium est, emittere spiritum, ut ipse quoque dixerat: Nemo potest tollere animam meam, sed ego pono eam à me ipso, ut rursum accipiam eam. Lignum aduersus lignum, & manus patenter extendantur, aduersus manus continenter extensas, pro solutis & remissis præbentur, clauis confixæ, pro his quæ eiecerunt Adam, præbentur manus, quæ orbem terræ complecterentur & reuocent, pro humilitate exaltatio, pro suaui & pernicioso gustu, suscipit fellis gustus, & mors pro morte mutatur, tenebræ pro tenebris, sepultura pro sepultura, resurrectio pro resurrectione, hæc omnia, cura quædam erga nos est Dei, & medicina infirmitatis nostræ.

Ioan. 10. Beda. Et ecce uelum templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum.) Scindit uelum templi, ut arca testamenti, & omnia legis sacramenta, quæ tegebantur appareant, atque ad populū transant nationū. Ante etenim dictum fuerat: Notus in Iudæa Deus, in Israel magnum nomē eius. Nunc autē exaltare super cælos Deus, & super omnē, inquit, terræ gloria tua. Et in Euangelio prius dixit: In uiam gentium ne abieritis. Post passionē uero suam: Euntes, inquit, docete omnes gentes. Velū templi scissum est, & omnia legis sacramenta, quæ prius tegebantur prodita sunt, atque ad gentium populū transferunt. In Euangelio, cuius sepe facimus mentionem super liminare templi infinitæ magnitudinis, fractum esse, atque diuisum legimus. Iosephus quoque refert uirtutes angelicas præfides, quondam templi tunc pariter conclamasse, transeamus ex his sedibus. Querendū est, utrū uelum templi scissum est, exterius, an interius. Sed mihi uidet in passioe Domini, illud uelū esse cōscissum, quod in templo foris positū fuit, & appellabat exterius, ut significaret, quia nunc ex parte uidemus, & ex parte cognoscimus. Cū autē uenerit quod per se factū est, tunc etiam uelū interius distumpendū, ut omnia quæ nunc nobis abscondita sunt, domus Dei clarēta uideamus. Quid significent duo cherubim, quid oraculum, quid uas aureum, in quo manna reconditum fuit. Nunc enim per speculum uidemus in imagine, & cum historiæ nobis uelum scissum sit, & ingrediamur atrium Dei, tamen secreta eius, & uniuersa mysteria, quæ cœlesti Hierusalem clausa retinentur, scire non possumus.

Et terra

A Et terra mota est.) Iuxta illud quod scriptum est in Aggeo: Adhuc ego semel mouebo cœlum & terram, & ueniet desyderatus cunctis gentibus, ut ab oriente & occidente ueniant, & recumbant cum Abraham & Isaac & Iacob.

Agg. 2.

Et petra scissum est.) In signum futuræ resurrectionis, uel dura corda Gentilium, siue petrae uniuersa uaticinia Prophetarum, qui & ipsi à petra Christo cum Apostolis petrae uocabulū susceperat, ut quicquid in eis duro legis uelamine clauderetur, scissum patet & gentibus.

Et monumenta aperta sunt.) De quibus scriptum est: Vos estis sepulchra extrinsecus dealbata, quæ intus plena sunt ossibus mortuorum, ideo sunt aperta, ut egredierentur de his, qui prius in infidelitate mortui erant, & cum resurgente Christo atque uiuente uiuerent, & ingredierentur cœlestem Hierusalem. Porro secundum literam, nulli uiolentum esse uideatur, mortuo Salvatore appellare Hierusalem sanctam ciuitatem, cum usque ad destructionem eius semper Apostoli templum ingressi sunt, & ob scandalum eorum, qui de Iudæis crediderant, legis exerceuerunt cæmonias, cuiusque quadragesimum secundum annum passionis Domini datum est tempus poenitentis. Illi uero in blasphemiam perseuerantes, egressi sunt duo urfi de filiis, Gentium, Romanorum, & lacerauerunt interficientes eam, & ex eo tempore, non Hierusalem sancta, sed spiritualiter Aegyptus uocatur & Sodoma.

Math. 23.

Cur Hierusalem mortuo Christo sancta ciuitas appellatur.

Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt &c.) Qui enim resurgente Domino surrexerunt à mortuis, etiam ad cœlos ascendente simul ascendisse credendi sunt. Neque ulla ratione illi temeritati fides accommodanda, qui eos postea reuerfos in cinerem, ac denuo in monumentis, quæ prius patefacta sunt ab eis, quibus paulo ante uiuū apparuerunt, more mortuorum putant quidam esse reclusos. Quomodo Lazarus mortuus resurrexit, sic & multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut Dominum ostenderent resurgentem, & tamen cum monumenta aperta sint, non ante surrexerunt, quam Dominus resurgeret, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Quādo uero dicitur: Apparuerunt multis, ostenditur non generalis fuisse resurrectio, quæ omnibus appareret, sed specialis ad plurimos, ut hi uiderent, qui cernere merebantur. Queritur autem cur Marcus dicat: erat autem hora tertia & crucifixi erant eum, & Ioannes dicit: Erat autem parasceue Pasche hora qualis sexta.

Beda.

Hiero.

Quidam hoc scripturam contigisse dicit errore. Sed non mihi uidetur ullam interpolationē suscipiendam scripturæ diuinæ, quæ ab Ecclesia toto orbe diffusa, in uiolabili traditione suscipitur. Et ne per hoc occasio detur hereticis, non accipiendi in quibus uiolauerint diuina decreta, Nunquid per tot secula latere potuit tam summa lectio: aut non emendari falsitas irrogata: Quid ergo dicimus, nisi aut iuxta Marcum, Iudæorum uocibus, qua clamauerunt crucifigite, hora tertia crucifixum, aut eadem hora iudicio mortis addictum ex sententia, uelut iam crucifixum uoluit designare. Et quomodo secundum Ioannem in cruce hora sexta suspensus, quod ex mirabilibus, quæ acciderunt magis existimo, dum ab ipsius momento temporis, sol radios suæ lucis abscondit, ne creatoris sui uideret iniuriam. Aut si hora est tertia crucifixus, non dissonant hæc Ioanni, dicenti: Erat autem parasceue hora sexta. Parasceue enim præparatio interpretatur, & passio Christi quæ est uere Pasche, præparatio ante lucem facta est, dum ad Annam principem sacerdotum, nocturno adhuc tempore duceretur. Nec immerito ab illa hora noctis, qua Iesus ductus est in Annæ domum, usque ad horam tertiam, sex horæ fuisse à Ioanne traduntur. Potuissent fieri, ut tres peragerentur horæ nocturnæ, & à præparatione passionis Domini usque ad horam tertiam diei. Secundum Ioannem sex horæ rectissime referuntur, non enim frustra adiecit, ut diceret. Erat enim hora parasceue sexta, hoc est, præparationis. Ex eo enim cepit passio Saluatoris, ex quo pro salute mundi ductus est iudicandus.

Vulg.

Ioan. 19.

Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum, uiso terremotum & his quæ fiebant, timuerunt ualde dicentes: Vere Dei filius erat iste.) Non solus Centurio glorificauit Deum, sed & milites, qui cum eo erant custodientes Iesum. Sicut Mattheus scribit uiso terræ motu, & his quæ fiebant timuerunt ualde dicentes: Vere Dei filius erat iste. Quanta ergo cæcitas Iudæorum, qui tot per Dominum uirtutibus factis, tantis in morte illius apparentibus signis credere respuerunt, & insensibiliores gentibus, Deum glorificare, uel timere contempserunt. Vnde merito per Centurionem fides Ecclesie designatur, quæ uelo mysteriorum cœlestium per mortem Domini reuerterat, continuo Dominum Iesum, & uere iustum hominem & uere Dei filium, synagoga taceat, confirmata. Nam & ipsa summa eenteneria, quæ in flexu digitorum, sicut & supra memoratum est, de sinistra transit in dexteram,

Beda.

C Ecclesie sacramentis & fidei aptissime congruit, cui pro lege Euangelium creditum, pro terra diuitijs, regnum est celeste promissum.

Erant autem ibi mulieres multe a longe &c.) Hoc est, quod ipse Dominus in Psalmo explicita suae passionis seriae patri quaeritur, dicens: Elongasti a me amicum, & proximum & notos meos a miseria.

Psal. 37.

Hieron.

1. Cor. 9.

Christus a mulieribus uita necessaria accipit.

Quae secutae erant Iesum a Galilea ministrantes.) Consuetudinis Iudaicae fuit, nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua uictum atque uestitum praepreceptoribus ministraret. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abiecit se memorat: Numquid non habemus potestatem, sorores, mulieres circumducendi, sicut & ceteri Apostoli faciunt: Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meterent eorum carnalia, cuius ille metebant spiritualia, non quod indigeret cibis Dominus creaturatum, sed ut typum ostenderet Magistrorum, quod uictum atque uestitum discipuli deberent esse contenti. Sed uideamus quales comites habuerit, Maria Magdalene, a qua septem demonia eiecerat, Mariam Iacobi, & Ioseph matrem, materteram suam sororem Mariae Matris Domini, & matrem filiorum Zebedei, quae paulo ante regnum liberis postularat, & alias quas in caeteris Euangelijs legimus.

Cum autem sero factum esset, uenit quidam homo diues ab Arimathia, nomine Ioseph, qui a Luca decurio uocatur &c.) Decurio uocatur, quod sit de ordine & officio curiae, & curiae administrator, qui etiam curialis a procurando munera ciuilia solet appellari. Ab Arimathia ciuitate Iudaeae, qui expectabat & ipse regnum Dei. Arimathia ipsa est Ramatha, ciuitas Helcanae & Samuhelis in Regione Iamnitica iuxta Diopsolim.

Hic accessit ad Pilatum & petijt corpus Iesu.) Magnae quidem Ioseph istae dignitatis ad seculum, sed maioris apud Deum meriti fuisse laudatur, ut & per iustitiam meritorum sepelendo corpore dominico dignus foret, & per nobilitatem potentiae secularis idem corpus accipere posset. Non enim quilibet ignotus ad praesidem accedere, & crucifixi corpus poterat impetrare.

D Et accepto corpore Ioseph inuoluit illud in syndone munda.) Et ex sim-
 Contra ambigione in diuinitate. Plurimum autem iuxta intelligentiam spiritali, & hoc sentire, quod ille in syndone munda inuoluit Iesum qui pura cum mente suscepit.

Et posuit illud in monumento suo nouo.) In nouo autem ponitur monumentum, ne post resurrectionem ex caeteris corporibus surrexisset, alius fingeretur, quod bene monumentum de petra excisum fuisse memoratur. Ne si ex multis lapidibus edificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur. Aliter solus Dominus tumulo includitur, ut specialis illius sepultura, id est, nostrae dissimilis, sicut & caetera dispensationis eius archana a nostrae naturae fragilitate discrepauere, specialis & resurrectio designatur. Nam & uerus homo apparuit, sed ex uirgine matre conceptus & natus, & tentatus est, per omnia sedet pro similitudine absque peccato, & mortuus est, sed quomodo ipse uoluit: & sepultus est, sed quam diu uoluit: & suscitatus est, sed quando uoluit. Hoc est ergo quod ait: Singulariter sum ego donec transeam: Et alibi de singulari sepultura: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me, id est, caeterorum mortalium in fine resurrectione seruata, me singulari dono a mortuis die tertia resurgere promissisti.

Heb. 4.
Psal. 140.

Zmaragdus in Britannia uixit.

De monumento Domini ferunt, qui nostra & aetate de Hierosolymis Britanniam uenerunt, quod domus fuerit rotunda, de subiacente rupe excisa, tantae altitudinis, ut intro consistens homo, uix manu extenta, culmen possit adtingere. Quae habet introituum ab oriente, cui lapis ille magnus aduolutus atque impositus est, in cuius monumenti parte aquilonali sepulchrum ipsum, hoc est, locus domini corporis de eadem petra factus est, sepem habens pedes longitudinis, trium uero palmorum mensura, caetero pauimento altius eminens. Qui, uidelicet locus, non deluget sed a latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebatur. Color autem eiusdem monumenti ac loculi rubicundo, & albo dicitur esse permixtus. Nam & sepulchrum illud uenerabilem figuram dominici habebat altaris, in quo carnis eius, ac sanguinis solent mysteria celebrari, unde regula Ecclesiastica tenet eadem mysteria, non in serico, non in panno tincto, sed instar syndonis, quo eum Ioseph inuoluit in intheo puro debere consecrari. Vt sicut ipse ueram terrenae mortalitatis naturae substantiam pro nobis morti obtulit, ita & nos in commemoratione eiusdem tremendi & uenerabilis sacramenti, purum de terrae germine candidumque, & multi-

modis, quasi mortificationum genere castigatum altari linum imponamus. Quod autem ait: Aduoluit saxum magnum ad hostium monumentum uelamen significat, quod in lectione Veteris Testamenti manet. Lex enim in lapide scripta est, cuius ablato regimine, secreta sacramentorum reuelantur.

Erat autem ibi Maria Magdalene & altera Maria sedentes contra sepulchrum.) Caeteris relinquentibus Dominum, mulieres in officio perseverant, expectantes quod promiserat Iesus, & ideo meruerunt primae uidere resurgentem. Quoniam qui perseverauerit usque in finem hic saluus erit.

Altera autem die, quae est post pascha, & rel.) Pascha preparatio interpretatur, quo nomine Iudaei, qui inter Graecos conuersabantur sextam sabbati, quae nunc a nobis sexta feria uocatur appellabant. Quod eo uidelicet die, quae in sabbato fore necessaria prepararent, iuxta quod de manna quondam erat praecipitum. Sexta autem die colligeris dupli &c. Qui uero inter Romanos uitam ducunt Iudaei, uisitatius eum Latine cenam puram cognominant. Quia ergo sexta die homo factus, & tota mundi creatura perfecta, septima autem conditor, ab opere suo requieuit. Unde & hanc sabbatum, id est, requiem uocari praecipit. Recte Dominus eadem die sexta crucifixus, humanae reparationis impluit archanum, unde cum accepisset accepit dixit, consummatum est, id est, sexti diei, quod pro mundi refectione suscepit, totum est opus perfectum. Sabbato autem in sepulchro requiescens resurrectionis, quae octaua die uentura est, expectabat euentum, ubi simul nostrae deuotionis praelucet exemplum, quos in hac quidem sexta mundi aetate pro Domino pati, & uelut mundo crucifigi necesse est. In septima uero aetate, hoc est, cum loci quis debitu soluit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere. Et post bona oportet opera quietere, donec octaua tandem ueniens aetate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata, cum animabus simul in corruptione aeternae hereditatis accipiant. Unde pulchre septima dies in Genesi uesperam habuisse non legitur, quia requies animarum, quae in illo seculo nunc est, non ullo consummenda morte, sed pleniori gaudio future est resurrectionis adaugenda. In Luca legimus: Quia stabant omnes noti eius a longe, & mulieres quae secutae erant eum. His ergo notis Iesu, post depositum eius corpus, ad sua remeantibus, sola mulieres, quae arctius amabant, sumus subsecutae, quomodo poneretur inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus possent deuotionis offerre. Sed & haec uenientis die pascha, id est, preparationis idem faciunt, cum animae humiles, & quo maioris sibi conscientiae fragilitatis, eo maiori saluatoris amore seruantes passionis, eius uestigijs in hoc seculo, quo requies est, preparanda futura diligenter obsequuntur. Et si forte ualeant imitari pia curiositate, quo ordine eadem passio completa perpenditur. In Euangelio quidem Marci scriptum est:

Magdalene

Exod. 16.
Iudaei inter Romanos.

Gen. 1.

Et reuertentes paruauerunt Aromata & unguenta, & Sabbato quidem sluerunt secundum mandatum.) Mandatum erat ut sabbati silentium a uespera usque ad uesperam seruarietur, & ideo religiose mulieres sepulto Domino, quam diu licebat operari, id est, usque ad solis occasum in ungentis preparandis erant occupatae, quod non solum in die pascha egerant, uerum transacto sabbato, id est, sole occidente, mox ut operandi licentia remeabat emerunt Aromata, ut mane ueniens ungerent corpus eius, sicut Marcus Euangelista testatur. Neque enim uespere sabbati, praecipiente iam noctis articulo, monumentum adire uoluerunt. Insepulta autem Domini sepultura, reuertentes parat Aromata & unguenta, qui lecta, audita, recordata passione dominica, mox ad paranda se opera uirtutum, quibus Christus delectatur, conuertunt. Et sabbato quidem paratis Aromatibus silent, uentur post sabbatum cum meritis ad Dominum, cum finita praesentis uitae pascha, beata in requie gaudentes expectant, quod tempore resurrectionis apparent, redolentibus Christo spiritualium actionum, quasi aromatum occurrant. Maria Magdalene, Mariam plerique putant interpretari. Illuminant me isti uel illuminatrix. Magdaluus turris interpretatur. Significat haec Maria sanctam Ecclesiam ex Gentibus congregatam, Altera Maria significat primitiuam Ecclesiam ex populo Iudaeorum electam.

Mar. 12.

Mariam typum Ecclesiae.

Conuenerunt Principes sacerdotum & Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc uiuens, post tres dies resurgam, iube ergo custodiri sepulchrum &c.) Non suffecerat Principibus sacerdotum & scribis ac Phariseis crucifixus Dominum saluatorem, nisi sepulchrum custodirent, cohortem acciperent, signarent lapide, & quantum in illis est, manu opponerent resurgenti, ut diligenter

14 ligentia

C ligitia eorū nostræ fidei proficeret. Quanto enim amplius seruat, tanto magis resurrectio nis uirtus ostenditur. Vnde & monumento nouo, quod exiit fuit in petra, conditus est, ne si ex multis lapidibus edificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablaus furto diceretur. Quod autem in sepulchro ponendum esset, Prophete testimonium est dicentis: Hic habitabit in excelsa spelunca petreæ fortissime, fatimq; post duos uersiculos sequitur: Regem cum gloria ui debitis. Paulisper de ministratoribus persecutionis Christi, quid actum sit, uideamus. Primus Herodes, sub quo palli sunt infantes, hunc finē hahuit: Lento igni extrinsecus urebatur, intrinsecus autem uaito incendio cremebatur, omne corpus putridum gestabat atq; corruptum, inerat febris maxima, prurigo intollerabilis, colli dolor immensus, pedum tumor extensus, uerenda putrida, inerat illi & inflatio putrida, postq; oleo est litus, soluti sunt oculi eius, & desperatus omnes primarios & nobiles plebis ad se iubet colligi, & in loco uno recludi, & ait Sorori suæ: Noui Iudæos de mea morte gauisuros, sed ut habeam lugentes cū spiritali exhalauero, omnes interfice. Igitur sex filijs suis a se necatis, cutellum petijt, ut pomum, more solito, purgaret, & eleuauit in se ipse dextram suā, & ita obiit. Post hunc filius eius Herodes, sub quo passus est Dominus, eo quod non dedisset gloriam Deo, subito ab angelo Domini percussus est, & incredibili uentris inflatione distentus, continuis quinque diebus, quinquagesimo quarto ætatis sue anno, regni uero septimo, obiit. Pilatus uero ita malorū claudibus cruciatus est, ut propria manu transferberet. Quanta uero accesserint Iudæis per quadraginta annos usq; ad uindictā crucis enumerare perlongum est. Quod à Pilato Cæsaris imago nocte in templo posita est, q; Pasche sollempnitate perturbatione facta, triginta milia ex eis cæsa sunt: Quod in uentē fame, mulier unicum filium suum comederit. Multa & alia signa demonstrabantur super eos. Nam fulgebant stella gladio similis per totum annum super Hierusalem. Quadam die uitalia sacrificijs admota enixa est agna. Quadam nocte ianua sanctuarij feris ferreis munita, quæ uix uiginti uiris clauderetur, sponte aperta est. Quadam die uisi sunt currus & equites per aërem ferri. Quadam die Pentecostes sacerdotes audiebant motus in templo, & uoces dicentium: Transi gremus ex his fedibus. Quadam festiuitatis die, quidam Ananij filius mente cōmotus clamabat: Vox ab oriente, uox ab occidente, uox à quatuor uentis. Qui uerberatus magis ac magis clamabat. In obsidione autem Romanorum occisi undecies centena milia referuntur. Ad distrahendum uero traditi centum milia dicuntur: Rectum igitur fuit, ut qui patrem & filium despererant, à filio & patre, id est, Tiro & Vespasiano deleterent: & qui in sollempnitate Pasche Dominum crucifixerunt, in eadem sollempnitate ab hostibus conclusi perirent.

DOMINICA IN PALMIS EPIST.

beati Pauli Apostoli ad Philipenses. Cap. II.

D Oc enim sentite in uobis, quod & in Christo Iesu. Qui cum in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliabit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium terrestrium & infernorum. Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.

Hoc enim sentite in uobis, quod & in Christo Iesu. Hoc loco Apostolus humilitatem tenere nos docet, & exemplum Domini nostri Iesu Christi ponens, qui cū sit in una eademq; substantia deitatis, unus cum patre, potentia suæ fortitudine, & maiestate abscondita, formam serui, id est, assumpti hominis accepit. Si enim ille Dominus & Magister, seruis & discipulis ministravit, quanto magis nos æqualibus & maioribus seruire debemus.

Io. Chry.

Qui cum in forma Dei esset. Per hoc enim quod dixit, Qui cū in forma Dei esset, uerbi substantiam in natura Dei esse ostendit, per hoc autem, quod dixit: Formā serui accepit, natura hominis & non substantiæ suæ, siue personę unum esse uerbum significauit. Nec enim dixit, quod eum qui in forma serui erat, accepit, ne antepasmatō homini unicum esse Deum uerbum ostenderet.

Non

A Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.) Non rapina usurpauit August. quod naturaliter possidebat.

Cum igitur Apostolus, de unigenito Dei filio loqueretur, quantum pertinet ad diuinitatem eius, secundum id, quod uersissime Deus est, æqualem eum esse dixit patri, quod non ei fuit tanquam rapina, id est, quasi alienum adpetere, sed quasi proprium possidere.

Sed semetipsum exinaniuit.) Exinaniuit autē est, Deo uerbo eorū, quæ humana sunt, aut propter unitatem ad carnem, quæ dispensatiue facta est, Exinaniuit, non formā suam mutans, sed formam serui accipiens, neq; conuersus aut transmutatus in hominem, amissa in cōmutabili stabilitate, sed tanq; uerum hominē suscipiendo, ipse susceptor. In similitudine hominum factus, non sibi, sed eis, quibus in homine apparuit. Dei filius Deo patri natura æqualis, habitu minor, in forma enim serui quam accepit, minor est patre, in forma autē Dei, in qua erat etiam, antequā hanc accepisset, equalis est patri. Ergo quia forma Dei, accepit formā serui, ut rō Deus, utrunq; homo. Sed utrunq; Deus, propter accipientem Deū, utrunq; autem homo, propter acceptū hominem. Neq; enim illa susceptione alterū eorum in alterum conuersum atq; mutatum est, nec diuinitas quippe in creaturā mutata est, ut desisteret esse diuinitas, nec creaturā in diuinitatem, ut desisteret esse creatura.

Et habitu inuentus ut homo.) Nomen habitus dicitur, ab illo uerbo, quod est habere. Ergo in illa re dicitur habitus, quæ nobis ut habeatur accidit. Multis enim modis habitū dici mus, ut animi, sicuti est, disciplinæ perceptio usu roborata, uel corporis, sicuti est alius alio succulentior: uel membrīs accommodatur, ut dicimus, uestitū, calciatū, armatū, & si quid huius modi est. Veruntamen hoc interest, quod quædam eorum quæ accidunt nobis, ut habitum faciant, non mutantur à nobis, sed ipsa nos mutant in semetipsa, sicuti sapientia cum accedit homini, non ipsa mutatur, sed hominem mutat, quem de stulto sapientem facit. Quædam uero sic accidunt, ut & mutant & mutantur, sicuti cibus & ipse amittens speciem suam, in corpus nostrū uertitur, & nos refecti in robur mutamur. Tertij genus est, cum ipsa quæ accidunt mutant, ut habitum faciant, & quodammodo formantur ab eis, quibus habitum faciunt, sicuti est uestis, nam profecta, non habet eam formam, quā cum induitur, inducta ergo accipit formam quam non habebat exuta. Quod est ergo: habitu inuentus ut homo, nisi habendo hominem, inuentus ut homo est: nō enim poterat inueniri ut homo, ab his qui cor immundū habebant, & uerbum apud patrem uidere non poterant, nisi suscipiendo hoc quod possent uidere, & per quod ad illud lumen interius ducerentur. Iste autem habitus non est, ex primo illo genere, de quo superioris diximus, non enim manens in se natura hominis, natura Dei commutauit. Neq; ex secundo, non enim immutabit homo Deum, & mutatus ab illo est, sed potius ex tertio est habitu, sic enim assumptus est, ut commutaretur ineffabiliter & excellentius atq; coniunctius quā uestis ab homine, cum induitur. Hoc ergo nomine, habitus facti significauit Apostolus, quemadmodum dixerit in similitudinem hominum factus, qui nō transfigurationem in hominem, sed habitū factus est, cū inductus est homine, quem sibi ueniens quodammodo atq; cōfirmans in amor calitati æternitatiq; sociare.

Humiliabit semetipsum, factus obediens usq; ad mortem &c.) Hic nobis perfectę obedientię monstrat exemplū, nulla enim potest mors deterior esse morte crucis.

Propter quod & Deus exaltauit illū.) Locus iste, secundū humanam naturam potius intelligendus est, quā diuinam. Natura enim humana humiliari et exaltari potuit, non diuina. Si ergo & nos exaltari cupimus, Deo ac sanctis eius usq; ad mortem obedire etiam debemus. Magistrū humilem superbi discipuli nō sequamur, nec Dominū mitē obsequi cōtemnamus igrati, nec idignū sit nobis & qualibus præbere ministeriū, cū ille Dominus obsequutus sit seruis.

Et donauit illi nomen &c.) Quomodo accepit ut adorari potuisset largiri omni um cœlestiū numerū, quem non solum patriarchas & prophetas, uerum etiam angelos & potestates, Cherubin & Seraphim, diuinis testimonijs adorasse cognoscimus. Aut quomodo dicit exaltatus, qui magis per adsumptā humiliatus dicit carnē. Verū si adendas, quod uerbu caro factū est, nō cum miraberis exaltatū ferri, aut nomē prædicabile suscepisse. In ipso enim humana cognoscit exaltatā natura, tu in ipsius, o homo, susceptione carnis promeruiti nominis dignitatem. Hęc enim de eo dicuntur, ex quo uerbu caro factum est, & habitauit in nobis. Preter hoc quod tanquam in templo in illo corpore habitat omnis plenitudo diuinitatis, est aliud quod interfit inter illud caput & quibuslibet membri excellentiam. Est plane quod singulari quadam susceptione hominis illius, una facta est persona cū uerbo, De nullo enim sanctorum

August. Differentia capitis & membris

C. dici potuit aut potest, aut poterit, uerbum caro factum est. Nullus sanctorum qualibet presentia gratie, unigeniti Dei nomen accepit, ut quod est ipsum Dei uerbum ante secula, hoc simul cum assum pro homine diceret. Singularis est illa susceptio, nec cum hominibus aliquibus sanctis, quantalibet sapientia sanctitate presentibus, ullo modo potest esse communis.

Vt in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium &c.) Ideo pro omnibus passus & mortuus est, ut omnis creatura in nomine eius precem fundat, caelestium commemorantium in caelo, terrestrium uiuentium in terra, & infernorum, siue hominum mortuorum, siue, ut aliqui uolunt, de custodibus dicit infernorum.

Et omnis lingua confiteatur &c.) Id est, omnium & diuersarum gentium lingua, hoc est, in natura & gloria deitatis, dum eiusdem est gloria, cuius est pater.

EVANGELIUM IOANNIS CAP. XIII.

Nte diem festum Paschae sciens Iesus, quia uenit hora eius, ut transiret ex hoc mundo ad patrem. Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cena facta cum diabolus iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Ischariotis. Sciens, quia omnia dedit ei pater in manus, & quia a Deo exiit, & ad eum uadit. Surgit a cena & ponit uestimenta sua, & cum accepisset linteam praecinxit se. Deinde misit aquam in peluim, & cepit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat praecinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in aeternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus, & uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quis nam esset qui traderet eum. Propterea dixit, non estis mundi omnes. Postquam ergo lauit pedes eorum, accepit uestimenta sua, & cum recubisset iterum dixit eis, Scitis quid fecerim uobis? Vos uocatis me magister & Domine, & benedicitis. Sum etenim: Si ergo ego laui pedes uestros, dominus & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis.

DIVI AVGVSTINI DICTA DE CAENA DOMINI.

Pascha *pascha* Hebraeum nomen est, non Graecum. Opportunissime tamen occurrit in hoc nomine quaedam congruentia utrarumque linguarum. Qui enim *πάσχα* Graece, Latine patior dicitur. Ideo pascha passio putata est, uelut hoc nomen a passione ita appellatum est. In sua uero lingua, hoc est, in Hebraea pascha transiens dicitur. Hoc itaque nomen interpretans nobis beatus Euangelista, ante diem festum, inquit, paschae, sciens Iesus, quia uenit hora, ut transiret ex hoc mundo ad patrem. Ecce pascha, ecce transitus: Unde & quod de hoc seculum mundo ad patrem, spes membris in capite est data, quod essent illud transiente sine dubio secutura.

Cum dilexisset suos qui erant in mundo &c.) Quid est enim in finem dilexit eos, nisi in Christum: finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Aliter, in finem dilexit, usque ad mortem dilexit, id est, usque ad mortem illum dilectio illa perduxit, quia tantum dilexit suos, ut moretetur propter eos.

Et cena facta cum diabolus misisset.) Cena ergo facta, dictum est, iam parata, & ad conuiuantium mensam usque perducta, non transacta neque finita. Si quis, quid miserit diabolus in cor Iudae, hoc utique, ut traderet eum. Missio ista non fit per aurem, sed per cogitationem. Ita talis uenerat ad conuiuium explorator pastoris, insidiator saluatoris, uenditor redemptoris.

Sciens

A. Sciens, quia omnia dedit ei pater in manus, & quia a Deo exiit, & ad Deum uadit &c.) Si omnia dedit ei pater in manus, ergo & ipsum traditorem. Nam si ipsum in manibus non haberet, non utique illo, uteretur ut uellet. Proinde traditor traditus erat ei quem tradere cupiebat. Atque ita malum tradendo faciebat, ut de tradito bonum fieret, quod nesciebat. Sciebat enim Dominus, quid faceret pro amicis, ac sic omnia dederat pater in manus eius, & in usu mala, & in effectu bona.

Surgit a cena & ponit uestimenta sua &c.) Cum ergo illi Deus pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lauit. Et cum se sciret a Deo exisse & pergere ad Deum, non Dei Domini, sed hominis serui impleuit officium, nec illius dedit gnatu est pedes lauare, cuius manus iam praecidebat in scelere crucifigendus. Suis expoliatus est uestimentis, & mortuus, intolutus est linteis, expoliatus est, & tota illa eius passio nostra purgatio est. Tanta est quippe humanae utilitati humilitas, ut eam commendaret suo exemplo, etiam diuinitatis sublimitas. Quid est, uenit ergo ad Simonem Petrum? quasi aliquibus iam lauasset, non ita intelligendum est, quod post aliquos ad illum uenerit, sed quod ab illo coeperit.

Qui lotus est, non habet opus, nisi pedes lauare, sed est mundus totus &c.) Utique mundus totus praeter pedes. Homo quidem in sancto baptismo totus abluitur, non praeter pedes, sed totus omnino. Verum tamen cum in rebus humanis postea uiuatur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non uiuatur, quasi pedes sunt, ubi est humanis rebus afficimur, hoc ipse Euangelista patefecit: Sciebat enim, inquit, quis nam esset qui traderet eum: Vos, inquit, uocatis me magister & Domine, bene dicitis, sum etenim, ideo bene dicitis, quia sum.

Si ego laui pedes uestros, Dominus & magister, & reliqua.) Discimus enim fratres, humilitatem ab excelsio, faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit excelsus. Nec dedignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Nam quod dicit: Exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis, ostendit nobis, ut si quis aduersus aliquidem habet quarelam, sicut Dominus donauit nobis, ita & nos inuicem. Itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis inuicem oremus. Atque ita quodammodo inuicem pedes nostros lauemus. Nostrum est, donante ipso, ministerium charitatis & humilitatis adhibere, illius est, exaudire, ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Christum & in Christo, ut quod alijs etiam remittimus, hoc est, in terra soluimus, soluatur in caelo.

Amen amen dico uobis, non est seruus maior domino suo, & reliqua.) Hoc ideo dixit, quia lauerat discipulorum pedes magister humilitatis, & uerbo & exemplo,

ZMARAGDVVS HIC PLVS HABET QVAM EVANGELIVM in cena Domini in se complectitur, nam aureum illum, & suauissimum Christi sermone, quem Euangelista Ioannes habet cap. 13. 14. 15. 16. 17. ceu cygneam cantione qua Christus suis ualededit, subnectit, & mira, sed clara breuitate ex Orthodoxis patribus exponit.

Non de omnibus uobis dico, ego scio quos elegerim.) Quos nisi eos, qui beati erunt, faciendo quae praecipit. Non est ex eis iste, qui panem illius sic edebat, ut super eum leuaret calcaneum. Illi manducabant panem Domini, ille panem Domini contra Dominum: illi uitam, ille poenam. Ammodo, inquit, dico uobis, priusquam fiat, ut credatis cum factum fu-
erit, quia ego sum. Id est, ego sum ille de quo scriptura precessit, ubi dictum est: Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum. Deinde sequitur & dicit:

Amen amen dico uobis, qui accipit eum, si quem misero, me accipit.) Id est, secundum hominem. Qui autem me accipit, accipit eum qui misit me, id est, qui accipit me secundum Deum accipit eum qui me misit. Sic namque unusquisque eum qui est missus accipiat, ut in illo eum qui misit adterat. Si enim attendas Christum in Petro, inuenies discipuli praecceptum. Si autem attendas patrem in filio, inuenies unigeniti genitorum. Ac sic teo qui missus est, sine ullo errore accipimus mittentem.

Cum haec dixisset Iesus, turbatus est spiritu.) Quid est ergo, quod ille turbatus est, nisi quia firmos in suo corpore, hoc est, in sua Ecclesia, sine infirmitatis uoluntaria similitudine consolatus est. Quando turbat, qui non turbaret nisi uolens eum consolari qui turbat & nolens.

Aspiciebant ergo adinuicem discipuli, hesitantes de quo diceret & reliqua.) Sic quippe

Passio Christi
nostra purgatio

Doctrina hu-
militatis.

Ioan. 13.

C Sic quippe in eis erat erga magistrum suum pia charitas, ut tamen eos humana alterum de altero simularit infirmitas. Nota quidem sibi erat cuiusque conscientia, ueritatem, quia proximi erant ignota, ita sibi singulus quisque certus erat, ut incerti essent, & cæteris singuli, & singulis cæteri. Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu. Qui dixit in sinu, paulo post ait, super pectus, ipse est Iohannes, cuius est hoc Euangelium. Itaque cum recubisset ait ille, supra pectus Iesu, hic est utique pectoris sinus sapientiæ secretum, dicit ei: Domine quis est? Respondit Iesus: Ille est cui intinctum panem perexero, cum intinxisset panem, dedit Iudæ, post panem introiit in illum Satanæ. Expressus est traditor nudata, sunt latebræ tenebrarum. Bonum est quod accepit, sed malo suo accepit, quia male bonum malus accepit. Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio cui gratiæ fuisset ingratus? Intrauit ergo homini ingrato panis in uentre, hostis in mente. Et dicit ei Iesus, quod facis fac cicius. Non præcepit facinus, sed prædixit Iudæ malum, nobis bonum, non tam in perniciem perfidii sequendo, quam ad salutem fidelium festinando, ille agebat negotium suæ uenditionis, iste nostræ redemptionis.

Hæc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei, quidam enim putabant, quod oculos habebat &c.) Habet ergo & Dominus oculos, & à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuebat. Tunc quidem primum Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ubi intelligeremus, quod præcepit, non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ seruarietur à sanctis, sed ne Deo pro ista seruiatur, & propter inopiam timorem iustitiæ deferatur. Nam cum accepisset ille bucellam, exiit continuo, erat nox. Cum ergo exiret, mox ait Iesus:

Nunc clarificatus est filius hominis.) Dies ergo diei eructauerit uerbum, id est, Christus discipulis fidelibus, ut audirent eum & amarent sequendo. Et nox nocti adnunciavit scientiam, id est, Iudas Iudæis infidelibus, ut uenirent ad eum & adprehenderent persequendo.

D Nunc, inquit, clarificatus est filius hominis.) Video hic aliquid quod præfigeret magnum, Exiit Iudas, & clarificatus est Iesus: Exiit filius perditionis, & clarificatus est filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum eis erat, & uos mudi estis, sed non omnes. Exeunte itaque immundo, omnes mundi remanserunt, & cum uo mundatore manserunt. Tale aliquid erit, cum uictus à Christo transferit hic mundus, & nemo in populo Christi remanebit immundus, sed sicut sol fulgebunt in regno patri sui: Et Deus, inquit, clarificatus est in eo. Ipsa enim clarificatio est filij hominis, ut Deus clarificetur in eo. Et continuo, inquit, clarificauit eum, resurrectionem scilicet suam, non sicut nostram in fine seculi, sed continuo futuram hæc adtestatione prædicans.

Filioli adhuc modicum uobiscum sum.) Ne putarent ergo, quod sic eum clarificaturus esset Deus, ut non eis coniungeretur ulterius ea conuersatione qua in terra est: Adhuc, inquit, modicum uobiscum sum, tanquam diceret, continuo quidem resurrectione clarificabor, non tamen continuo ascensus in caelum, sed adhuc modicum uobiscum sum, sicut enim scriptum est in actibus Apostolorum, fecit cum eis post resurrectionem quadraginta dies, intrans & exiens, manducans & bibens, non quidem habens esuriendi ac sitiendi egestatem, sed usque ad ista carnis insinuans ueritatem, quæ cibandi ac potandi iam non habebat necessitatem, sed potestatem. Hos ergo quadraginta dies significauit dicendo: Adhuc modicum uobiscum sum, an aliud aliquid? Potest enim & sic intelligi, adhuc modicum uobiscum sum. Adhuc sicut uos in hac infirmitate carnis etiam ipse sum, donec scilicet moreretur, atque resurgeret, quia postea quæ resurrexit, cum illis quidem fuit diebus, ut dictum est quadraginta, exhibitione corporalis presentia, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanae.

Queritis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos non potestis uenire, & uobis dico modo.) Hoc est, modo non potestis. Isti itaque non poterant uenire tunc quò ille ibat, sed poterant postea. Non igitur adhuc minus idonei erant sequi Dominum, eo quod docens, quomodo idonei esse possent pergere, quò ille antecederat: Mandatum, inquit, noui do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, hi sunt gressus quibus sequendus est Christus. Dilectio ista nos innouat, ut simus homines noui, hæredes testamenti, noui cantatores cantici noui.

Dicit ei Simon Petrus, Domine quò uadis &c.) Sic utique hoc dixit magistro discipulus, & Domino seruus, tanquam sequi paratus, propterea quippe Dominus, qui eius

animum

A animum uidit, quare hoc interrogauerit, sic ei respondit: Quò ego uado non potes me sequi modo. Quid festinas Petre? Nondum te suo spiritu solidauit petra, noli extolli presumendo, non potes modo, noli deici desperando, sequeris postea. Et Petrus: Quare te non possum sequi modo? animam meam pro te ponam. Et Dominus: Amen amen dico tibi, non cantabit gallus donec te me neges. Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, & te paruulum ne scis, qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis uitam tuam.

Non turbetur cor uestrum, credite in Deum &c.) Ne mortem tanquam homines timent, & ideo turbarentur, consolatur eos, etiam Deum se esse confitens, Mortem metuistis huic formæ serui, non turbet cor uestrum, suscitabit illam forma Dei. Sed quid est quod sequitur: In domo patris mei mansiones multe sunt: nisi quia & sibi metuebant, tanquam essent ab illo perituri, merito turbabant. Sed cum audiunt: In domo patris mei mansiones multe sunt, si quomodo minus dixisset uobis, quia uado uobis parare locum. A perturbatione recreantur, certi ac fidentes, & iam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse manuros, quia & si alius est alio fortior, aut alius alio sapientior, aut alius alio iustior, aut alius alio sanctior, in domo patris mei multe mansiones sunt. Vbi mansionem pro suo quisque accipitur est merito, atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habet singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua iuidia ipsius claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis. Quomodo uadit & parat locum, si iam multe mansiones sunt: An istæ mansiones & sunt & parandæ sunt. Parat autem modo mansiones mansionibus, parando manores, quas preparauit prædestinando, preparat operando, nec alias, sed quas preparauit, has preparat. Sed quia nondum sunt in operatione. Et si abiero, inquit, & præparauero uobis locum, iterum uenio & accipiam uos ad me ipsum. Quid putauimus esse domum Dei, nisi templum Dei: Templum enim Dei sanctum est, inquit, Apostolus, quod estis uos. Quid est: Quò uadis Domine: Quid est: Quò uenis? Si bene te intelligo, nec unde uadis, nec unde uenis recedis, uadis latendo, uenis apparendo, sed si mancas regedo, ut proficiamus bene uiuendo. Quomodo parabit locum ubi possimus manere perfruendo? Nā quod dicit: Quò ego uado, uos scitis, & uia scitis, in subsequentibus aperit cum dicit: Ego sum

B Nemo uenit ad patrem &c.) Ibat ergo ad seipsum per seipsum (uia ueritas & uita, & nos imus ad ipsum per ipsum, imo uero & ad patrem. Aliud quippe uerbum Dei est, aliud homo, sed uerbum caro factum est, id est, homo non, itaque alia uerbi, alia est hominis persona, quoniam utrumque est Christus una persona. Ac per hoc quæ admodum caro mortua est, Christus est mortuus, & cum caro sepulta est, Christus sepultus est, sic enim corde credimus ad iustitiam, sic ore profite-mur ad salutem. Ita cum caro à morte uenit ad uitam, Christus uenit ad uitam. Et quia uerbum Dei Christus est, Christus est uita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui nunquam dimisit uel amisit seipsum, uenit ad seipsum.

Si cognouissetis me, &c.) Hoc est quod ait: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Dicta est enim omnimoda similitudo, quæ illi cum patre est, ut ideo amodo dicerent nosse patrem, quia nouerant similem filium. Sic ergo dictum est ad Philippum: Qui uidit me, uidet et patrem, non ut ipse sit pater, qui filius, sed quod à patris similitudine in nullo prorsus discrepet filius. Ac si diceret, si me uidisti, qui omnimodo ei similis sum, uidisti illum cui similis sum. Sequitur.

Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, &c.) Maiora quæ ipse facit dixit eos esse facturos, sed in eis, uel per eos se facientem, in ipsis tanquam se fecerit. Sed quæ sunt tandem ista maiora: an forte quod egros, ipsi transeuntibus, etiam eorum umbra sanabat. Maius est enim ut fanet umbra quam simbrilla, illud per se, hoc per ipsos, sed utrumque ipse, uerum tamen quando ista dicebat, uerborum suorum opera commendabat. Audiebant & credebant illi, & eorumdem uerborum fructus erat fides illorum. Verum tamen Euangelizantibus discipulis gentes etiam crediderunt. Hæc sunt sine dubitatione maiora. Nec tamen ait: Maiora horum facietis, ut solos Apostolos ea putaremus esse facturos. Sed qui credit in me, inquit: Ita ne quicumque credit in Christum, facit quæ Christus. Nā inter cetera bona, etiam hoc eis donare dignatus est, ut maiora faceret per illos quam præter illos. Nonne ab eorum ipsis diues ille tristis abcessit, quando uisitæ eterne consilium quesuit, & tamen postea, quod ab illo auditum non fecit unum, fecerit multi, cum loqueret per discipulos magister bonus. Ecce maiora fecit, prædicatus à credentibus, quam locutus audientibus. Tunc autem uerba eius erant opera eius. Et utique minus est uerba iustitiam prædicare, quod fecit propter nos, quam impios iustificare, quod ita fecit in nobis, ut faciamus & nos.

Et quod

Christus locus habet.

Año. 1.

Christus testatur se Deum in solatione discipulorum.

Si mansiones multe, quomodo Christus uadit parare locum.

Ioan. 4.

Et quodcumq; petieritis in nomine meo hoc faciam & reliqua.)

C Magna spem Dominus suis promissit orantibus, dicens: Quodcumq; petieritis in nomine meo, hoc faciam. Ipsum enim quodcumq; non ait petieritis utcumq;, sed in nomine meo. Iesus enim inierat preterit saluator, quapropter quado uolumus ut faciat quodcumq; petimus, non utcumq;, sed in nomine saluatoris petamus. Non ergo contra salutem nostram petamus. Sic ergo perrexit ad patrem, ut non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes.

Si diligitis me mandata mea seruate, & ego rogabo patrem, &c.)

Hic est utiq; in trinitate spiritus sanctus, quem patri & filio consubstantialem & coeternum fides catholica cussuetur. Iam itaq; habebant spiritum discipuli, quem Dominus promittebat, nec tamen adhuc eum habebant, sicut eum Dominus promittebat, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius: habebant occulte, accepturi fuerant manifeste. Quia & hoc ad maius donum sancti spiritus pertinebat, ut eis innotesceret quod habebant. Quod uero ait: Rogabo patrem, & alium paraclatum dabit uobis, ostendit & se ipsum esse paraclatum. *παράκλητος* enim Græce, Latine dicitur aduocatus, & dictum est de Christo: Aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum. Vos autem, inquit, cognoscetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit, ne putaret ita apud eos esse, ut hospiti expofuit, quid dixerit, apud uos, cum adiunxit & dixit, in uobis. Datur qui peccat sit & in uobis. Sed uideri & sciri, quemadmodum uidentis & sciendus est, non potest à nobis, si non sit in nobis.

Non relinquam uos orphanos, &c.) Post promissionem spiritus sancti, ne quis putaret, quod ita eum Dominus daturus fuerat, uelut pro seipso, ut non ut ipse cum eis esset futurus, adiecit: Non relinquam uos orphanos. Quamuis ergo, nos filius Dei suo patri adoptauerit filios, & eundem patrem nos uoluerit habere per gratiam, qui eius pater est, per naturam tamē etiam ipse erga nos paternum quodammodo demonstrat affectum, cum dicit: Non relinquam uos orphanos. Deinde sequitur: Adhuc modicum & mundus me iam non uidet, uos autē uidetis me, quia ego uiuo & uos uiuetis. Quid est hoc quod de presenti se dixit uiuere, illos autem de futuro esse uiuros? Nisi quia uita etiam carnis utiq; resurgētis, qualis in ipso præcedebat, & illis est pollicitus securitatem. Duas ergo resurrectiones, suam scilicet mox futuram, & nostram in fine seculi uenturam, duobus uerbis presentis temporis & futuri, eleganter, breuiterq; promissit. Sed quoniam post resurrectionem, etiam ipsam carnem suam, quam non solum uidentiam, uerū etiam contra tractandam demonstrauit, suis uoluit demonstrare, non suis subtrahere, & hoc est foras, adhuc modicum & mundus me iam non uidet, uos autem uidetis me.

In illo die, inquit, uos cognoscetis, quia ego sum in patre meo &c.) In quo die: nisi de quo ait: Et uos uiuetis, tunc enim erit ut possimus uidere quod credimus, nam et nunc est in nobis, & nos in illo. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est, qui diligit me, qui habet in memoria & seruat in uita: qui habet in sermonibus, & seruat in moribus: qui habet audiendo, & seruat faciendo, ipse est, inquit, qui diligit me, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Diligam & manifestabo, id est, ad hoc diligam ut manifestem. Quid est diligam: tanquam dilecturus sit, & nunc non diligit, absit. Nunc enim ad hoc diligit, ut credamus & mandatum fidei teneamus, tunc ad hoc diligit, ut uideamus, & ipsam uisionem mercedem fidei capiamus.

Respondit Iesus, & dixit eis: Si quis diligit me, sermonem meum seruat, & pater meus diligit eum, & ad eum ueniamus &c.) Sic inseparabiliter operantur pater & filius, sic & inseparabiliter diligunt. Ecce facit in sanctis, cum patre & filio, sanctus etiam spiritus mansionem, intus utiq; tanquam Deus in templo suo. Deus trinitas, pater et filius & spiritus sanctus ueniunt ad uos, dum uenimus ad eos. Veniunt subueniendo, uenimus obediendo: ueniunt illuminando, uenimus intendendo, ueniunt implendo, uenimus capiendo, ut sit nobis eorum non extranea uisio, sed interna, & in nobis eorum non transitoria mansio, sed eterna. Sequitur: Et sermonem quem audistis, non est meus, sed est patris. Recte igitur auctori tribuit, quicquid uidet æqualis, à quo habet hoc ipsum, quod illi est indifferenter equalis. Non mireremur, non pauemus, non est minor patre, sed non est, nisi à patre, non utiq; sursum, sed patris est uerbum, quomodo nec sua imago sed patris, nec suus filius idem ipse, sed patris.

Hæc loquutus sum uobis apud uos manens, & reliqua.) Apud uos manens, utiq; presentia corporali, qua cum illis uisibilis loquebatur: Paraclatus autem, inquit, spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia. Nam quando, uel quæ spiritus sanctus docet, trinitas ipsa docet, sed quoniam trinitas est, oportet ab eius singulari, in sinu

are perso-

are personas, omnes igitur & dicit & docet trinitas, sed nisi etiam singillatim commendaretur, eam nullo modo humana capere utcumq; possit infirmitas.

A Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis.) Hoc est quod legitimus apud prophetam: Pacem super pacem. Pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine uenturus, pacem nobis relinquit in hoc seculo, pacem suam nobis dabit in futuro seculo. Pacem nobis relinquit, in qua manentes hostem uincimus, pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus, pacem relinquit nobis, ut etiam hic inuicem diligamus, in illo tamen, atq; ab illo est nobis pax, ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum, pax ergo ipse nobis est, & cum credimus, quia est, & cum uidebimus eum sicuti est. Quod uero adiunxit, Non quomodo mundus dat, ego do uobis, quid est aliud, nisi non quomodo homines dant, qui propter ea sibi dant pacem, ut sine molestia non Deo, sed amico suo mundo præstantur.

Non turbet cor uestrum, neq; formidet, audistis, quia ego dixi uobis &c.)

Hinc ergo turbati & formidare poterat cor illorum, quod ibat ab eis, quamuis uerturus ad eos, ne forsitan gregis lupus in hoc interuallo inuaderet pastoris absentia. Sed à quibus homo abiecerat, Deus non relinquebat, & idē ipse Christus homo & Deus. Ergo & ibat per id quod homo erat, et manebat, per id quod Deus erat: ibat per id quod in uno loco erat, manebat per id quod ubiq; erat. Si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado ad patrem, quia pater maior me est. Per quod ergo filius non est æqualis patri, per hoc erat iturus ad patrem, per illud autem in quo est æqualis gignenti unigenitus, nunquam recedit à patre. Forma quippe serui accessit, non forma Dei recessit, hæc est adsumpta, non illa cōsumpta. Propter hanc dicit, pater maior me est, propter illam uero, ego & pater unum sumus. Agnoscamus geminam substantiam Christi, diuinam scilicet, qua equalis est patri, humanam, qua maior est pater. Vtrumq; autem simul non duo, sed unus Christus, ne sit qua trinitas, non trinitas Deus. Sicut enim unus est homo anima rationalis & caro, sic unus est Christus Deus & homo, ac per hoc Christus est Deus, anima rationalis & caro, Christum in his omnibus, Christum in singulis constitemur. Quis est ergo, per quem factus est mundus? Christus Iesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Iesus, sed in forma serui.

Et nunc dixi uobis priusquam fiat, ut cum fuerit factum credatis, & reliqua.)

B Quid sibi uult hoc? Nonne potius dicendum fuit: Et nunc dixi uobis, priusquam fiat ut credatis, ut cum factum fuerit, uideatis. Illud enim dicit: Cum factum fuerit, quod eum post mortem uisuri erant uiuentem, & ad patrem ascendentem, quo uiso illud fuerant credituri, quod ipse esset filius Dei, qui potuithoc facere cum prædixisset, & prædicare, antequam faceret. Deinde quid dicit: Iam non multa loquor uobiscum, uenit enim princeps mundi. Quis nisi Princeps mundi diabolus: & in me non inuenit quicquam. Nullum scilicet omnino peccatum, sic enim ostendit non creturarum, sed peccatorum principem diabolum. Quid autem dicit discumbentibus: Surgite, eamus hinc, quod, nisi ad illum locum, unde fuerat tradendus ad mortem.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola, & reliqua.) Iste locus Euangelicus fratres, ubi se dicit Dominus uitem, & discipulos suos palmites, secundum hoc dicit, quod est caput Ecclesie, nosq; membra eius. Vnius quippe naturæ sunt uitis & palmites, mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, cum esset Deus, cuius natura non sumus, factus est homo, ut in illo esset uitis, una natura, cuius & nos homines palmites esse possumus: Et pater meus, inquit agricola est. Secundum hoc ergo uitis Christus, secundum quod ait: Pater maior me est, secundum id quod ait: Ego & pater unum sumus, & ipse agricola est: Iam uos, inquit, mundi estis, mundi scilicet atq; mundandi. Neq; enim, nisi mundi essent, fructum afferre potuissent, & tamen omnem qui fert fructum, purgat agricola, ut fructum plus afferat. Quis enim est in hac uita, ut non sit magis magisque mundandus? Quare non ait: Mundi estis per baptismum, quo abluti estis, sed ait, propter uerbum quod locutus sum uobis, nisi quia & in aqua uerbum mundat, detrahe uerbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit uerbum ad elementum, & sit sacramentum etiam ipsum tanquam uisibile uerbum, hoc est, uerbum fidei predicamus, quod dicit Apostolus: Quia si confessus fueris in ore tuo &c. Hoc uerbum fidei tantum ualeat in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum munder infantem, quamuis nondum ualentem corde credere ad iustitiam, & ore cōfiteri ad salutem. Totum hoc fit per uerbum de quo Dominus ait. Iam uos mundi estis propter uerbum quod locutus sum uobis: Manete in me, inquit, & ego in uobis. Vnde duobus palmiti congruit, aut uitis aut ignis, si in uite non est, in igne erit, ut ergo in igne non sit, in uite sit. Tunc ergo dicenda sunt uerba eius in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promissit.

m 2

In hoc

Trinitas omnes docet.

Pax.

Eph. 2.

Manere in Christo.

Princeps mundi diabolus.

Christus caput Ecclesie.

Generalis sicut de sanctis.

Baptismus paruulorum.

In more Christi petere.

10an. 2.

Duæ resurrectiones pollicentur.

Qui uere diligat Christum.

Credere & mandata fidei tenere.

Uideri & uisionis mercedem fidei capere.

Pœnitentia Corporalis Christi.

C In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & reli.) Non hoc nostrę glorię tribuamus, tanq̃ hoc ex nobis ipsis habeamus, eius est enim hęc gratia, & ideo in hoc non nostra, sed eius est gloria, ut efficiamur Christi discipuli, quia eius misericordia preuenit nos. Quod autē ait: Sicut dilexit me pater & ego dilexi uos, nō equalitatem nature ostendit nostrę & suę, sicut est patris & ipsius, sed gratiam qua mediator est Dei & hominum, homo Christus Iesus. Quid est ergo: Manete in dilectione mea, nisi manere in gratia meā. Quid est quod dicit: Sicut dilexit me pater & ego dilexi uos: Nunquid & hic gratia intelligenda est, qua pater diligit filium: Sicut gratia est, qua nos diligit filius, cum simus nos filij gratia, non natura, unigenitus autē natura, non gratia. An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est: ita sane, nam dicendo: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos, gratia mediatoris ostendit, mediator autē Dei & hominum, nō in quantum Deus est, sed in quantum homo est, Christus Iesus. Deus enim erat uerbum, unigenitus gignendi coeternus, sed ut mediator daret nobis per ineffabilem gratiam: Verbum caro factum est & habitauit in nobis.

Hęc locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis sit, & reli.) Quod est gaudium Christi in nobis, nisi q̃ dignat̃ gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrū quod dicit implerū, nisi eius habere consortium? Diligamus ergo inuicē sicut dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Maiorē quippe hac dilectione nemo habet, ut animā suam ponat quis pro amicis suis. Eum quippe imitemur pia obedientia, ut ei nos cōparare nulla pręsumamus audacia: Vos, iquit, amici mei estis, magna dignatio, serui esse nō mereamur, et amici uocamur. Iam nō dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Quoniā itaq̃ dedit nobis potestātē filios Dei fieri, nō serui, sed filij sumus. Qui autē aliquid boni agit & extollit, quasi hoc ipse faciat nō Dominus eius, iste seruus nescit quid faciat Dominus eius. Nos autē omnes, ut amici Domini esse possimus, quicquid dominus noster faciat sciamus. Non solū etiā homines ueritatem iustos ipse facit nos, & nō ipsi nos. Ab ipso quicquid boni est donat̃, ut omnino de omnibus bonis, qui gloriatur, in Domino gloriatur.

D Vos autē dixi amicos, quia omnia quecūq̃ audiui a patre &c.) Quod igit̃ pactō tibi diligendū est: Quis enim audeat affirmare, uel credere ulli hominē scire omnia quecūq̃ a patre audiuit unigenitus filius: Nā sicut immortalitē carnis, & salutē animarū futuram expectamus, quamuis iam pignore accepto, salui facti esse dicamur, ita omnium notitiā, quecūq̃ unigenitus audiuit a patre, futuram sperare debemus. Quamuis iam se hoc fecisse dixerit Christus, quod facturus est, fecisse dicit, quia ea que futura sunt fecit.

Non uos me elegistis, inquit, sed ego elegi uos.) Hęc est illa ineffabilis gratia, hęc quippe electio gratię est Dei, de qua dicit Apostolus: Sic & in hoc tēpore reliquę per electionē gratię saluę factę sunt. Quid ergo dicturi sumus audiendo: Nō uos me elegistis, nisi quia mali eramus & electi sumus, ut boni per gratiā nos elegētis essemus: Et uidere quē admodū nō elegat bonos, sed quos elegit facit bonos: Ego, iquit, elegi uos, & posui uos ut eatis et fructū afferatis & fructus uester maneat. Nullū itaq̃ fructū unde nos eligeret habebamus: Vt eatis, inquit, imus ut afferamus, & ipse est uia qua imus, in qua nos posuit ut eamus. Proinde in omnibus misericordia eius preuenit nos: Et fructus, iquit, uester maneat. Maneat ergo dilectio ipse fructus noster

Memento te sermonis mei, quem ego dixi uobis, & reliqua.) Exhortans Dominus suos seruos ad mūdī odia perferēda patienter, nullum magis eis & melius, q̃ de seipso proponit exemplū. Nā quid est aliud: Nō est seruus maior Domino suo, si me persequuntur & uos persequentur: Sed hęc, inquit, oīa faciēt uobis propter nomē meū. Quę omnia, nisi que dixit odio habebūt, scilicet & persequentur sermonē quē contēnent: Si nō uenisset, inquit, & locutus eis fuisset, peccati non haberēt. De his enim dicit, de quibus dicebat: Si me persecuti sunt, & uos persequenti. Iudei ergo persecuti sunt Christū. Nunquid sine peccato erant Iudei, anteq̃ Christus ad eos in carne uenisset, quis hoc uel stultissimus dixerit: Sed magnū quododdā peccatū, nō omne peccatū, quod sub generali nomine uult intelligi, hoc est enī peccatū quod tenent cuncta peccata, quod unusquisq̃ si nō habeat, dimittunt ei cuncta peccata. Hoc est autē, quia nō crediderūt in Christū, qui propterea uenit ut credat̃ in eū, hoc peccatū si nō uenisset, nō utiq̃ haberēt: Qui me odit, inquit, & patrē meū odit. Quomodo enī diligenter patrē ueritatis, qui habebant odio ueritatē: Si opera nō fecissent in eis, que nemo alius fecit, & reli. Nimirū ergo illa sūt opera, que in eorū ualeatudinibus, tāta miracula salutis ostendit, quāta illis antea nemo donauit. Quia de ipso scriptū est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus. Nemo ergo alius fecit quecūq̃ in eis opera fecit. Quoniā quisquis homo aliquid eorū fecit, ipso faciente fecit, hęc autē ipse nō illis facientibus fecit.

Cum

A Cum autem uenerit Paracletus, ille testimonium perhibebit &c.) Tanq̃ diceret: Otto me habuerūt & occiderūt uidentes. Sed tale de me Paracletus testimonium perhibebit, ut eos faciat in me credere non uidentes: Et uos, inquit, testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis, perhibebit spiritus sanctus, perhibebitis & uos, dabit enim uobis fiduciam testimonium perhibendi charitas diffusa in cordibus uestris, per spiritum sanctum, qui dabitur in uobis. Ille quippe testimonium perhibens, & testes fortissimos faciens, uobis abstulit Christi amicis timorem, & inimicorū odiū conuertit in amorem. Hęc, inquit, locutus sum uobis, ut nō scandalizemini. Cū enim charitas diffundit̃ in cordibus nostris per spiritum sanctū, fiet pax multa diligentibus legē Dei, ut nō sit scandalū eis. Deinde que passuri essent iam exprimens ait: Extra synagogas facient uos. Quid autē mali erat Apostolis expelli de Iudaicis synagogis, quasi non inde se fuerant separaturi, etiamsi nullius eos expelleret. Sed nimirū hoc uoluit denuntiare, quia Iudei Christū nō fuerant recepturi, a quo isti nō fuerant recessuri, & ideo futurum erat, ut foras mitterentur, cum illo ab eis, qui esse nolent in illo, hi quia esse non possent sine illo.

Sed uenit hora, ut omnis qui interficit uos arbitretur obsequium, &c.) Hoc est, nō cognouerūt Deū neq̃ filium eius. Quid sibi uult ergo: extra synagogas facient uos: Sed uenit hora tanq̃ hoc dicturus fuisset, sepe abunt illi quidē uos, sed ego uos colligā, aut separabunt uos, sed uenit hora nostrę lætitię. Iudæorū autē omnis, qui occidit predicatoros Christi, Deo se præstare putauit obsequiū, credens quod deserent Deū Israel, qui cūq̃ cōtererent ad Christū: O execrabilis cecitas, obsequiū se præstare putabat Deū interficiendo famulos Dei.

Hęc autē, inquit, uobis locutus sum, ut cum uenerit hora eorum, &c.) Hęc scilicet, locutus sum uobis, nō tantum quia passuri estis ista, sed cum uenerit paracletus, ille testimonium perhibebit de me, ne ista timendo taceatis. Hęc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram, & ego uos consolabar mea præsentia corporali. Nunc autē uado ad eū, qui me misit, & nemo ex uobis interrogat me, quod uadis: Nubes enim suscepit eum euntem in cœlum, & uerbis non interrogauerunt, sed oculis deduxerūt. Sed quia hęc locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uesterū. Cōtribuetur humanus affectus, quia carnalis desolabat̃ aspectus.

B Sed ego ueritatem dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam, si enim nō abiero paracletus non ueniet &c.) Tanq̃ diceret, expedit uobis, ut hęc forma serui auferatur a uobis. Caro quidem factum uerbum habito in uobis, sed nolo adhuc me carnaliter diligatis: Vnde & subditur: Si non abiero, Paracletus non ueniet ad uos, ac si diceret: Non potestis capere spiritum, quam diu secundum carnem nosse persistitis: Si autē abiero, inquit, mittam eum ad uos. Christo autem discedente corporaliter, non solum spiritus sanctus, sed & pater & filius illis adfuit spiritaliter. Nam cū ex carnalibus essent spiritalia futuri, profecto & patrē & filium & spiritum sanctum capatius fuerant habituri.

Et cū uenerit ille, arguet mundū de peccato, & de iustitia, & de iudicio, de peccato quidem, qui non crediderunt in me, de iustitia uero, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me.) Arguitur itaq̃ mundus de peccato incredulitatis, arguitur & de iustitia eorum qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est uituperatio, qua propter mundus de peccato quidem suo, de iustitia uero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebrę. Incredulum mundum arguet etiam de iudicio, quia Princeps huius mundi iudicatus est, id est, iudicio ignis æterni in reuocabiliter destinatus est, & de hoc itaq̃ iudicio, quo Princeps iudicatus est mundi, arguitur a sancto spiritu mūdus, quoniam cum suo principe iudicatur, quem superbus atq̃ impius immitatur. Quid est ergo, quod dicit, etiam non uidebitis me, nisi quomodo sum, cum uobiscum sum? Tunc enim adhuc erat mortalitas in similitudine carnis peccati, qui elurire poterat ac sitire, fatigari, atq̃ dormire. Hęc ergo Christum, id est, talem Christum, cum transisset de hoc mundo ad patrem, non erant iam uisuri: Non uidebitis me, ac si diceret, humilem sed excelsum, nec mortalem, sed sempiternum, nec iudicandum, sed iudicaturum. Si ille magister interior, qui cum discipulis exterius loquebatur, uellet nobis de incorporea Dei natura intrinsecus aliquid dicere, sicut sanctis angelis dicit, qui semper uident faciem patris, nondum ea portare possimus, proinde quod ait: Docebit uos omnem ueritatem, non arbitror nunc in cuiusq̃ mente posse compleri, sed tunc, cum facie ad faciem uiderimus. Quia ergo nō est a semetipso, sed ab illo a quo procedit. Non ergo loquit̃ a

m 3 semetipso

Psal. 118.
Quid mali
extra synago-
gam fieret

Acto. 11.

Non uult car-
naliter diligi.

Omnis ueri-
tas tam non
potest dici.

Ioh. 1.

Psalm. 71.

C semetipso, sed quęcumq; audiet loquetur. Ab illo audiet a quo procedit, a quo est, ab illo est, a quo procedit. Quod uero sequitur: Ille me clarificabit, potest intelligi, quia diffusum in credentium cordibus charitatem declarauit eis, quomodo patri filius esset coęqualis. Vel certe, quia per ipsam charitatem fiducia repleti, & timore depulsi, adnuntiarent hominibus Christum. Ac sic eius fama diffusa est toto orbe terrarum, ut sic dixerit: ille me clarificauit, tanquam diceret, ille uobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentius predicantes glorię meę per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in spiritu sancto, hoc eundem spiritum dixit esse facturum: Omnia, inquit, quęcumq; habet pater mea sunt, propterea dixi uobis, quia de meo accipiet, & continuo hoc explanat: Ergo de patre accipit spiritus sanctus, unde accipit filius, quia in hac trinitate de patre natus est filius, de patre procedit spiritus sanctus, qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat pater, est solus.

Modicū & iam non uidebitis me, &c.) Post paululum enim passus est, & non uiderunt eum. Rursum post paululum resurrexit & uiderunt eum. Vnde & cōtristati sunt de morte Domini discipuli, & confestim de resurrectione eius leti, unde & sequitur: Tristitia uestra cōuertetur in gaudiū, nam & tristitia, tunc cōuertetur in gaudiū, quando manifesta ueritatis suis secuti est. Quod uero dicit: Mundus gaudebit, malitię mūdi huius, mundus intelligi potest, quę legata est occiso Christo. Quod uero ait: Gaudiū uestrū nemo auferet a uobis, quia gaudiū ipso rū est ipse Iesus significatus est, quod ait Apostolus: Christus resurgens a mortuis iam non mori &c. Quid est enim quod ait: Et in illo die nō rogabitis quicquid: Hoc uerbū quod est: Rogare non solū petere, uerum etiā interrogare significat. Quod uero dicit: Venit hora cū iam non in Prouerbis loquar uobis, sed palam, Futurum oportere intelligi secundum, ubi uidebimus faciem ad faciem. Adnuntiabo autem uobis, quia per filium pater uideretur. Quis enim cognoscit patrem, nisi cui uoluerit filius reuelare?

Et non dico uobis, quia ego rogabo patrem, &c.) In quantum homo est interpellat pro nobis patrem, in quantum autem Deus est, nos exaudit cum patre: Ipse enim pater, inquit, amat uos, quia uos me amatis, hinc ergo factum est, ut diligeretur, quia dilecti sumus. Proforus donum Dei est diligere Deū, ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Sequitur. Extui a patre & ueni in hunc mundum, exi enim a patre, quia de patre est: in mundum uenit, quia mundo suū corpus ostendit, quod de uirgine assumptū: reliquit mundū corporali discessione: perrexit ad patrem, hominis ascensione: nec mundū deseruit, presentię gubernatiōe.

D Hęc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, &c.) Postea quā de cōuiuio sancto illo, qui cum traditurus egressus est, hęc enim caullam cōmendauit sermōnis sui, ut in illo pacem haberent, propter quod totum agitur, quod Christiani sumus, hęc enim pax finem temporis non habebit, & omnis pię nostrę intentionis actio, quę finis ipsa erat, propter hanc sacramentis eius imbuimur. Propter hanc mirabilibus eius operibus, & sermōnibus erudimur: propter hanc spiritus eius pignus accepimus: propter hanc in eum credimus & speramus, & eius amore quantum donat accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur: hac a pressuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationē fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus.

Hęc locutus est Iesus, & subleuatis oculis in cęlū, &c.) Clarificatū a patre filiū nōnulli accipiunt in hoc, quod ei non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit eū. Si passionē clarificatus dicitur, quanto magis resurrectione: Humilitas ergo eius incipit in sermone Apostoli, ab eo loco ubi ait: Semetipsum exinanuit usq; ad mortem crucis. Claritas uero eius incipit ab eo loco ubi ait: Propter quod & Deus illū exaltauit, & peruenit quod in gloria est Dei patris. Humilitas claritatis est meritum, Claritas humilitatis est pręmiū. Sed hoc factum est in forma serui. Informa uero Dei semper est claritas. Sed quid sibi uult, quod sequitur: Vt filius tuus clarificet te, cum sempiterna claritas patris, nec diminuta fuerit in forma humana, nec aucti poterit in sua perfectione diuina. Apud homines autē proculdubio minor erat, quando in Iudęa tantummodo Deo is notus erat, nondum a solis ortu usq; ad occasum laudabant pueri nomen Domini, hoc autē, quia per Euangelii Christi factum est, ut per filium pater innotesceret Gentibus, profecto patrem clarificauit & filius. Si autē tantummodo mortuus fuisset filius, nec resurrexisset, proculdubio nec a patre clarificatus esset, nec patre clarificasset. Nunc autē resurrectione clarificatus a patre, resurrectionis suę predicatiōe clarificat patrem: Hoc quippe aperit ordio ipse uerborū: Clarifica, inquit, filium tuū, ut filius tuus clarificet te, tanq; diceret, resuscita me: ut innotescas toto orbi. Ipse quippe patrem clarificauit super terrā, cum gentibus predicando: pater uero ipsum, apud semetipsum ad suam dexterā collocando. Omnem carnē quidem dixit,

omnem hominem, intelligi uult a parte totum significasse.

A Et nunc clarifica me, ut pater apud temetipsum claritatem, &c.) Hic intelligi gamus predestinationē claritatis humanę quę in illo est naturę ex mortali immortalis apud patrem futurę. Et hoc iam predestinatio factū fuisse anteq; mundus esset, quod in mundo etiam suo tē porerit: Et nunc clarifica me, hoc est, sicut tunc predestinatione, ita & nunc perfectione, fac im mundo, quod apud te iam fuerat ante mundū: fac in suo tēpore, quod ante omnia tēpora statuiti, claritate, quod habui priusq; mundus esset apud te, id est, illā claritatē, quod habui apud te in predestinatiōe tua. Tēpus est, ut apud te habeā etiā uiuēs in dextera tua. Manifestaui nomē tuū hominibus, quos dedisti mihi de mūdo. Nomē tuū hoc est, nō illud nomē, quo uocaris Deus, quod in Iudęa notū est, et in Israël magnū, et uniuersę creaturę notissimū, sed illud, quo uocaris pater meus quod omnino manifestaris sine ipsius filij manifestatiōe nō posset. Nam ideo fecisse se dicit, quęrat sine illa dubitatione facturus, sed de his, qui tū erāt discipuli eius nō de omnibus, qui in illo erāt credituri, dixisse manifesta, in hoc quod subdit: Cū essem cum eis, ego seruaabā eos in nomine tuo, & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis Iudā significans, qui tradidit eū. Ex isto quippe duodenario numero Apostolorū solus perijt. Quod uero sequit: Tui erāt & mihi eos dedisti, hominē te accepisse hanc potestatem, ut eos haberet ostendit, quoniam qui semper omnipotēs fuit, nō semper homo fuit. Quāobrem cum patri potius triouisse uideatur, ut ab illo eos acciperet, quoniam ex ipso est, quicquid est, de quo est etiā ipse sibi eos dedit, hoc est, cū patre Deus Christus homini Christo: Verba quę dedisti mihi dedi eis, & ipsi acceperūt, hoc est, intellexerūt atq; tenuerunt, & cognouerūt uere, id est, fortiter, stabiliter, incōcussē: Nō pro mundo rogo, quod dicit, mundū uult intelligi, qui uiuunt secundū cōcupiscentiā mundi, & non sunt in ea forte gratiæ. Quod uero dicit: Nō sum in mundo, ostendēs le presentia corporali iam cito a mundo recessurum, illos autē tardius ideo dixit esse iam nō hinc esse, illos autē hic esse. Cōmēdat ergo patri eos, quos corporali absentia relicturus est, dicens: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos, nō ait: Vt nobiscū sint unū, ut simus unū ipsi, & nos sicut unū sumus nos, sed ait: Vt sint unum, sicut & nos. Ipsi utiq; in natura sua sint unum, sicut & nos in nostra unum sumus.

B Pater sancte, sanctifica eos in ueritate.) Quid ergo aliud est: sanctifica eos in ueritate, nisi sanctifica eos in me. Ipse inquit: Ego sum uia & ueritas & uita. Sanctificat itaq; pater in ueritate, id est, in uerbo suo, in unigenito suo. Quid est quod ait: & pro eis, ego sanctifico me ipsum nisi eos in me ipso sanctifico, cū & ipsi sint ego, quoniam de quibus hoc ait, membra sunt eius & unus est Christus caput & corpus: Sequit. Vt sint & ipsi sanctificati in ueritate, quod quidē aliud est in me secūdū id quod ueritas est. Tūc ergo sanctificauit se in se, hoc est, hominē se in uerbo se, quia unus Christus, uerbū & homo, sanctificans hominē in uerbo, propter uero sua membra, & pro eis, inquit, ego, id est, quod proficit etiā ipsis, quia & ipsi sunt ego, sicut mihi profuit, quia homo sum sine ipsis, & ego sanctifico me ipsum, hoc est, ipsos in me tanq; me ipsum sanctifico ego, quoniam in me etiā ipsi sunt ego, ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. Quid est, & ipsi: nisi quędam modū in ueritate ego, quod sum ego. Sequitur. Nō pro his autē rogo tantū: hoc est, pro discipulis, qui cū illo tunc erāt, sed & pro eis, inquit, qui credituri sunt per uerbū in me. Vbi omnes sitos intelligi uoluit, nō solū qui tunc erāt in carne, sed etiā qui futuri erāt per uerbū Apostolorū in eum sine dubio credi, quotquot postea crediderunt, & donec ueniat credituri sunt. Quod uero dicit. Et ego claritate quā dedisti mihi dedi eis, quā claritate? Nisi immortalitate, quā natura humana in illo fuerat acceptura, nam nec ipse adhuc accepterat eā, sed more suo propter immortalitatem predestinationis preteriti temporis uerbo futura significat.

Et dilexisti eos sicut & me dilexisti, &c.) In filio quippe nos pater diligit, quia in ipso nos degit ante mundi cōstitutionē. Qui enim diligit unigenitū profecto diligit & membra eius quę adoptauit in eū per eū. Nec ideo pares sumus unigenito filio, per quę creati, & re-creati sumus, quia diuinitas est. Dillexisti eos sicut & me, nec; enī sep equalitate significat qui dicit, sicut illud, ita & illud, sed aliquādo tātū, quia est illud, est et illud, aut quia est illud, ut sit et illud: Pater, inquit, quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum & illi sint mecū, qui sunt isti quos ait a patre datos sibi, nōne illi de quibus alio loco dicit: Nemo uenit ad me nisi pater qui misit me traxerit eū: Ipse quidē de de dixit, quod ibi iā esset, de nobis autē uelle dixit, ut essemus ibi cū illo, non inaniter, sed fideliter iam deputat factum, quod futurum esse nō dubitat. Non eis satis fuit dicere: Volo, ut ubi ego sum & ipsi sint, sed ad didit, mecū. Esse enim cum illo magnum bonū est, & miseri possunt esse, ubi est ille, quoniam quicumq; ubicunq; fuerint est & ille. Sed beati

Nomen Dei
quod Christus
manifestauit
pater meus.

Mar. 14.

Mundus ma-
luta mundi.

Patris.

Donum Dei
est diligere
Deum.

Epilogus de
pace in Chris-
to.

Cap. xvij.
Ioan.

Philip. 2.

C soli sunt cum illo, quia beati esse non poterunt nisi ex illo. Quod uero adiunxit, ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi, ut uideant dixit, non ut credant, fidei merces est ista, non fides, quam claritatem Domini, nisi illam qua Deus est: Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cognoscendus est a mundi corde, solus uerus Deus cum patre & sancto spiritu filius, quia trinitas est solus uerus Deus: Et notum feci eis, inquit, nomen tuum, & notum faciam, hoc est, notum feci per fidem, notum faciam per spe-
Math. 1. ciem, notum feci cum fine peregrinantibus, notum faciam sine fine regnantibus: Ut dilectio, inquit, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Quomodo ergo dilectio, qua dilexit pater filium, est & in nobis, nisi quia membra eius sumus: & in illo diligimur, cum ipse diligatur totus, id est, caput & corpus. Ideo subiunxit: Ego in ipsis, tamquam diceret, quoniam ego sum & ipsi. Aliter, enim est in nobis tanquam in templo suo. Aliter, autem, quia & nos ipse sumus, cum secundum, id est, quod ut caput nostrum esset, homo factus est, corpus eius formans.

Sed hec cum dixisset, Iesus egressus est, cum discipulis transcurrentem Cædron.)
 Vtq; ad illud: Symon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum & percussit principis seruum, & abiecit auriculam eius dextram. Erat autem nomen serui Malchus. Malchus autem interpretatur regnator. Quid ergo auris pro Domino amputata, & a Domino sanata significat: nisi auditum amputata uetustate renouatum sit in nouitate spiritus, & non in uetustate literæ. Quod cui prestitum fuerit à Christo, quis dubitet regnatorum esse cum Christo: Quod autem seruus inuenus est, & hoc ad illam pertinet uetustatem, quæ in uoluntate generat, quæ est Agar, sed cum accesserit sanitas figurata est & libertas.

Quid est, quia Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo? Hic est enim regnum eius usq; in finem seculi, sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo. Regno suo quippe dixit de mundo non est, sed ego de mundo uos elegi. Erant ergo de mundo, quando regnum eius non erant, sed ad mundi principem pertinebat. Sed Deus nos eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij claritatis sue, de quo regno dicit: Regnum meum non est de hoc mundo.

Quid est ergo, quod Marcus Euangelista dicit: Dominum crucifixum hora tertia, Ioannes autem quasi hora sexta. Nisi quia hora tertia crucifixus est Dominus linguis Iudæorum, hora sexta uero manibus militum.

D In eo uero quod dicit: Acceperunt uestimenta eius & fecerunt quattuor partes.)
 Quadripartita uestis Domini nostri Iesu Christi, quadripartitam figurabat eius Ecclesiam per quattuor partes mundi diffusam, tunica uero illa sortita & non diuisa, omnium istarum partium significabat unitatem, quæ charitatis uinculo continetur. In sorte autem quid nisi Dei gratia comen data est: Quid enim de ipsa cruce dicturi sumus: Recte in ea intelligitur, quod ait Apostolus: Quæ sit latitudo & longitudo & altitudo & profundum. Lata est quippe in transuerso ligno, quo extenditur pendens manus & significat opera bona in latitudine claritatis. Longa est in transuerso ligno usq; ad terram, ubi dorsum pedesq; figuntur, & significat perseverantiam, in longitudine temporis usq; in finem. Alta est in cacumine, quo transuersum lignum sursum uersus excedit, & significat super-nam finem, quo cuncta opera referunt, quoniam cunctaq; latitudine & longitudine bene ac perseveranter fiunt, propter altitudinem diuinorum facienda sunt præmiorum: Profunda est in ea parte quæ in terra figitur, ubi quippe & occulta est, nec uideri potest, sed cuncta eius parentia & eminentia inde confurgunt, sic & bona nostra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendit ac diiudicari non possunt, uniuersa procedunt.

Cum uidisset ergo Iesus matrem, & discipulum stantem &c.) Hæc nimirum est illa hora de qua Iesus aqua conuersurus in uinum, dixerat matri: Quid mihi & tibi est mulier: nō dum uenit hora mea. Sic ergo matræ Magistri & Domini sui discipulus & famulus accepit in sua, ut quādo distribuerat unicuique pro ut unicuique opus erat. Intelligendum est, sic distributum fuisse huic discipulo, quod opus erat, ut illic etiam beatæ Mariæ tanquam matris eius portio poneretur, & ad eius curam, quicquid ei esset necessarium pertineret.

Quid sibi uult, hoc quod acetum &c.) Iudæi quippe ipsi erat acetum, degenerantes ad ut
Quod Domi- nus acetum porrectum bibere noluit. no Patriarcharum & Prophetarum, & tanquam de pleno uasque de iniquitate mundi huius impletum cor habentes, quasi spongia cauernosis quodammodo, atque tortuosis latibus fraudulenti Hylosophi aut cuiuscuque posuerit spongiam aceto plena, quoniam herba est humilis, sed pectus purgat, ipsius Christi humilitate significat, quæ circumdeditur & se circumuenisse putauerit, unde scriptum est:
 Asperges

A Asperges me hyssopo & mundabor, Christi namque humilitate mundamur. Per arundinem uero scripturæ significabantur, quæ implebant hoc factum. Cui ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Cōsum autem est. Quid nisi quod propheta tanto tempore antea prædixerat: nā antea ille dixerat: Sitio. Tanquam diceret: Hoc minus fecistis, dare quod estis, & impletum est: In siti mea potauerunt me aceto. Quid significat, quod unus militum lancea laus Domini aperuit, ut illic quodammodo uitæ hostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiæ manauerunt. Nam & in monumento nouo positus est Iesus, in quo mundum quisque positus erat, sicut in Mariæ uirginis utero, nemo ante illum, nemo post illum conceptus est. Ita & in hoc monumento, nemo ante illum, nemo post illum sepultus est.

Psal. 68.

Origo sancto- rum Ecclesie ex latere Christi.

SABBATO SANCTO. EPISTOLA BEATI PAVLI
 Apostoli. Ad Collosenses. Cap. III.

Inconsurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit uita uestra,

tunc & uos apparebitis cum Christo in gloria.

Collosenses & hi, sicut Laodicenses, sunt Asiani, & ipsi præuerti erant à pseudoapostolis, nec ad illos accessit ipse Apostolus, sed hoc per epistolam recorrigit. Audierat enim uerbum ab Archippo, qui ministerium in eos accepit. Ergo Apostolus iam ligatus, scribit eis ab Epheso per Tichicum Diaconum, & Onesimum Acolitum, scripta ex urbe Roma.

Siconsurrexistis cum Christo.) Superius enim dixerat, si mortui estis cum Christo ab elementis mundi. Mundi enim elementa intelligi uoluit, auaritia & luxuriam & cætera similia, & cōsequenter post uitiorum mortificationem ait: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, hoc est, non solum terrenis moriemini uitij, sed etiam cœlo uiuere, nihil terrenum ambiatis, nihil mortale queratis, cœlestem sectamini patriam, &c.

Mundi elementa auaritia & luxuria.

B Vbi Christus est ad dexteram Dei sedens.) Vitori filio & per sanctam incarnationem totius mundi triumphatori post resurrectionis gloriam, honorabilis confessus datus est, in dextera Dei patris. Confessus enim iste, nihil demonstrat aliud, nisi honoris æqualitatem. Nam uerbum hoc illud significat, ut caput nostrum in patris cognosceretur dextera collocatum, in qua parte ponendi sunt, qui per fidem à diuinitatis munere non segregantur, propter illud: Pater, uolo ut ubi sum ego, ibi sint & hi mecum. Nam si natura Deitatis excogites, quem locum potes habere patris sinistræ uel dextræ: quoniam ubiq; plenissima maiestate completitur.

Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est, &c.) Querri potest, quomodo uiuentibus, & adhuc in uita positis dicit, mortui estis cum Christo. Sed quia in alio loco dicit: Quicumque baptizati estis in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati estis. Et quia uetus homo non ster, simul crucifixus est cum eo, constat ut sicut propter nos Christus crucifixus, mortuus & sepultus est, & resurrexit, nos quoque ad passionis suæ similitudinem, uoluptates & cupiditates nostras crucifigamus, & in baptismate mysterium mortis sepulture, & gloriæ resurrectionis eius imitemur. Vt si passionem eius locum fuerimus, simul & gloriæ resurrectionis erimus. Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul & iam uiuimus cum eo. Elaborandum est itaque, ut nihil de fordibus ueteris hominis agnoscat in nobis. Christus autem non ex parte, sed integre est crucifixus, ut nos ex toto moriamur peccato & uiuamus Deo. Ille autem uiuit Deo, qui Christi uestrigiam, humilitate, sanctificatione & pietate sectatur.

Quomodo uiuentibus dicitur mortui estis.

Viueret Deo.

Cum enim Christus apparuerit, uita uestra, tunc & uos apparebitis &c.) Vita nostra dicitur Christus, sicut ipse dixit: Ego sum uita, ueritas, & uita. Et quia filij Dei cum sumus, nondum apparuit quid erimus. Scimus cum apparuerit, similes ei erimus, non enim hic debemus nostram gloriam querere, ne de nobis dicatur: Repperunt mercedem suam.

Ioan. 14.

Math. 6.

EVANGELIUM MATTHÆI. CAP. XXXVIII.

Esperet autem sabbati quæ luceat in prima sabbati, uenit Maria Magdalene et alia Maria uidere sepulchrum. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo & accessit ad dens

des reuoluit lapidē, & sedebat super eū. Erat autē aspectus eius sicut fulgur, & uestimenta eius sicut nix. Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere uos. Scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, queritis. Nō est hic. Surrexit enim sicut dixit. Venite & uidete locum, ubi positus erat Dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius, quia surrexit, & ecce præcedet uos in Galilæam. Ibi eum uidebitis, sicut prædixit uobis.

August.

Vesperę autem sabbati quę lucebat in prima sabbati, uenit Maria Magdalena, & altera Maria uidere sepulchrum. Vesperę autem sabbati, quod diuersa mulierum tempora in Euangelij describuntur, non mendacę est signum, sed sedulę uisitacionis officij. Quę lucebat in prima sabbati, à parte prima noctis, quod est uesper, ipsam noctem uoluit significare, cuius noctis sine uenerunt mulieres. Cur autem noctem appellat uesperę, quia uesperę licebat afferre aromata, transacto utiq; sabbato. Hoc ergo dicit: uesperę sabbati, ac si diceret: Noctę quę sequitur sabbatum uenerunt, quo tempore uoluerunt uenire libere habentes, siue uesperę sabbati, non uesperę noctis die, sed uesperę noctis, id est, in fine noctis uenerunt. Ab exordio mundi dies præcedebat noctē, usq; ad Christi passionem. A Christi uero resurrectione, nox præcedit diem. Siue ita legendum, uesperę sabbati, id est, aurora quę noctis initio lucet, ipsa per totam noctem manente mane lucebat, & ideo forsitan, hæc mulieres à noctis initio usq; mane ibi manserunt. Sed Marcus dicit: & ualde mane, & reliqua. Apparet autem qua hora surrexit Dominus, id est mane, cum quadragesima horis, iuxta Augustinū, in sepulchro fuisse descriptur, id est, quatuor horas, qua die crucifixus est, remanentes duodecim horę noctis sabbati, duodecim diei sabbati, duodecim noctis diei dominicę, tricesima autem & tres in sepulchro. Pro hac causa quadragesima diebus post resurrectionem Apostolis suis sepe se manifestauit. In nomine autem, quod est uesperę, multi diuersa putant. In Euangelio enim Gręco ita habetur. ὁ δὲ δὲ σαββάτων, ἔσπερον ὡς ἡσπέρη, ἡσπέρη σαββάτων, id est, uesperę sabbati, quę lucebat in prima sabbatorum, in quo apparet, ὁ δὲ, quod femininum nomen est, & femininum pronomen est, unde quidam uolunt, quod uesperę cōmunis, hoc est, masculini & feminini sit generis nomen, cuius ablatiuus uesperę, quidam uolunt uespera, non uesperę dici, femininum facientes. Quidā subtilius ita legunt. Venit Maria prima sabbati, quę lucebat uesperę sabbati. Alij ita intelligunt, ut sabbatum requies interpretetur. Vesperę autē quietis, quę lucebat in prima, & reliqua. In prima: Prima dies dicitur dominica, quę meruit uideri Dominum resurgere, & mundum nasci, atq; reparari per Christum.

Mar. ult.

Sententia Augustini 40. libro de uisitatione sabbati

Non potest dici, uesperę lucebat in prima sabbati, nisi nomine uesperę nox ipsa intelligatur quę lux terminat, & usitatus loquendi modus est diuine scripturę à parte totum. A uesperę ergo noctem significauit, cuius extremū est diluculum. Diluculo enim uenerunt illę mulieres ad monumentum, ac per hoc eā noctē uenerunt, quę significata est nomine uesperę. Tota enim significata est eo nomine, ut dixi, & ideo quacumq; eius noctis parte uenissent, ea utiq; noctē uenissent. Cum ergo uenerunt parte eius noctis extrema, ea proculdubio noctē uenerunt. Vesperę autem quę lucebat in prima sabbati, nō potest nisi tota ipsa nox intelligi. Ideo igitur uesperę uenerunt, quę ipsa noctē uenerunt. Ipsa autem noctē uenerunt, quę noctis ipsius quam uis extrema parte uenerunt.

August.

Concordat Mathæi & Ioannem. Vulga.

Non est relatio Ioannis contraria, quę refert diluculo ad monumentum uenisse Mariam Magdalenę, Mattheo dicente, uesperę sabbati Mariam Magdalenę cum altera Maria uenisse ad sepulchrum Domini, dum uesperę à Mattheo positum sit pro sero & tarditate, tanquam si diceret, tarda hora noctis. Tardē enim dicimus aliquid fieri, quoties multę horę præterierint temporis constituti. Et quoniam magna pars iam fuerat noctis exacta Domino resurgente. Vesperę, hoc est, sero seu tarde dicitur à Mattheo, quod & Ioannes significat diluculo. Adhuc tamen tenebrę erant, & iuxta matutinum tempus illa hora possit intelligi.

Vesperę, id est, sero & tarde.

Præ timore autē eius exterriti sunt custodes, & facti sunt uelut mortui, respondens angelus dixit mulieribus, nolite timere uos, scio enim quod Iesum qui crucifixus est queritis. Custodes timore perterriti, instar mortuorum stupē facti iacent, sed tamen angelus, non illos, sed mulieres consolatur: Nolite timere uos, illi inquit, timeant

Hiero.

timeant, in his perseveraret pavor, in quibus permanet incredulitas. Ceterum uos, quia Iesum queritis crucifixū, audite quod resurrexerit et promissa perseveret: Venite et uidete ubi positus erat Dominus, ut si mei uerbis nō creditis, uacuo credatis sepulchro. Et gradu cūcito pergite, nunciate discipulis eius, quia surrexit, & præcedet uos in Galilæam, hoc est, in uolubrum gentium, ubi ante error erat & lubrici, & firmo ac stabili pede uestigium non ponebant.

Angelus mulieres consolatur

timeant, in his perseveraret pavor, in quibus permanet incredulitas. Ceterum uos, quia Iesum queritis crucifixū, audite quod resurrexerit et promissa perseveret: Venite et uidete ubi positus erat Dominus, ut si mei uerbis nō creditis, uacuo credatis sepulchro. Et gradu cūcito pergite, nunciate discipulis eius, quia surrexit, & præcedet uos in Galilæam, hoc est, in uolubrum gentium, ubi ante error erat & lubrici, & firmo ac stabili pede uestigium non ponebant.

Et exierunt cito de monumento, cum timore & gaudio magno, currentes nunciare discipulis eius. Duplex mentes mulierum tenebat affectus, timoris & gaudij. Alter de miraculi magnitudine, alter ex desyderio resurgentis, & tamen uterq; sermone concitabat gradum, pergebant ad Apostolos, ut per illos fidei seminarium spargeretur.

DOMINICA SANCTA IN PASCHA. EPISTOLA

Beati Pauli Apostoli. Ad Corinthios. Cap. V.

Lxpurgate uetus fermentum ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaq; epulemur, non in fermento ueteri, neq; in fermento malitię & nequitie, sed in azymis sinceritatis & ueritatis.

Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio. Id est, nihil in uobis remaneat, de ueteris corruptione naturę, sed synceri estore, candore gratię, nitore iustitię.

Sicut estis azymi. Hoc est, azymi facti per baptismum, quod nobis Christus sua passione largitus est, non iam in agni specie, sed in ueritate corporis immolatus. Nihil itaq; in uobis conuersationis pristinę relinquatis, quod sinceritatem possit naturę corrumpere.

Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Ac si diceret, non à nobis in figura agnus, sicut Iudæis, sed in ueritate nobis cottidie occiditur Christus, & Pascha cotidie celebramus, si fermentum malitię & nequitie non habemus. Et Iudęi quidem septem diebus azyma comedebant, & quia in septem diebus mundus est factus, qui semper in suo ordine reuoluit. Nos simpliciter Pascha celebramus si in his diebus pure & synceriter uersamur. Quod est enim aliud fermentum, nisi corruptio naturę, quod & ipsum prius à naturali dulcedine recedens, adulterino acre corruptum est.

Itaq; epulemur. Id est, nos qui à fermento malitię & nequitie abstinemus iugiter salutaris actu salutis sollempnia celebremus, & interiori homine simplicitatis & ueritatis azymis replemur.

EVANGELIUM MARCI. CAP. VLTIMO.

Maria Magdalena, & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut uenientes ungerent Iesum. Et ualde mane una Sabbatorum ueniunt ad monumentum, orto iam sole. Et dicebant ad inuicem, Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes uiderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus ualde. Et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenē sedentē à dextris, coopertū stola cā di da, & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expauescere, Iesum queritis Nazarenum, crucifixū, surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum, sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedit uos in Galilæam, ibi eū uidebitis sicut dixit uobis.

Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut uenientes ungerent Iesum. In Euangelio Lucę scriptum est, quod reuerentes à monumento, paraurent aromata & ungenta, & sabbato quidem siluerunt propter mandatum. Mandatum ergo legis erat, ut sabbati silentium, à uespera usque ad uesperam seruaretur. Ideo quę religio mulieris sepulto Domino, quā diu licebat operari, id est, usque ad solis occasum,

Luc. 24.

Casum, in unguentis preparandis erant occupata, ut Lucas scribit. Et quod tunc præ angustia temporis opus explere ne quibant, festinauerunt mox, ut transacto sabbati, id est, occidente sole, ubi operandi licentia remeuerat emere aromata, sicut Marcus refert: ut uenientes mane ungerent corpus eius. Neque enim uespere sabbati præoccupante iam noctis articulo, monumentum adire uoluerunt.

Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monumentum orto iã sole.)

Dies dominica.

Prima sabbatorum, prima dies est, à die sabbatorum, id est, requieitionis, quam nunc diem dominicam, propter resurrectionem Domini saluatoris, mos Ecclesiasticus appellat. Id ipsum autem est, cum una sabbati siue una sabbatorum legimus, id est, una dies à sabbatorum die, hoc est, requieitionum quæ in sabbatis custodiebantur. Sanctæ autem mulieres, quæ Dominum fuerant secute cum aromatibus ad monumentum uenerunt, & ei quem uiuentem dilexerant, etiã mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in eũ, qui est mortuus credentes, si odore uirtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominũ querimus, ad monumentũ profecto illius cum aromatibus uenimus. Quod autem ualde mane mulieres uenerunt ad monumentum, orto iam sole, id est, cum iam cœlum ab orientis parte albesceret, quod non sititque nisi solis orientis uiciniate, iuxta historiam quidem magnus querendi, & inueniendi Dominum seruorũ charitatis ostenditur. Iuxta intellectum uero mysticum nobis datur exemplũ, inlumina facie decessitque uitiorum tenebris, odore bonorum operum Domino, & orationum suauitatem offerre.

Ad monumentum Christi mystice uenire cum aromatibus.

Feruar charitatis in mulieribus.

Et dicebant adinuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti: Et respicientes, uiderunt reuolutum lapidem, erat quippe magnus ualde.) Quomodo lapis per angelum reuolutus sit, Matthæus sufficienter exponit. Sed reuolutio lapidis, mysticæ refectionem sacramentorum Christi, quæ uelamine litteræ legis tenebantur insinuat. Lex enim in lapide scripta est: Cuius ablato tegmine, gloria resurrectionis ostensa, & abolitio mortis antiquæ, ac uita speranda perpetua cœpit toto orbe predicari.

D Et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida & obstupuerunt.)

Introeuntes ab oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, uiderunt angelum sedentem ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Iesu. Hoc enim erat in dextris: Quia nimirum corpus, quod supinum iacens, caput habebat ad occasum, dextram necesse est haberet ad austrum, scribit enim Matthæus, quod angelum qui reuoluit lapidem ab ostio monumenti, primo uiderunt super ipsum lapidem sedentem, qui casu intrare in locum ubi Dominus erat positus iusserit, & uidere quod iam resurrexisset à mortuis. Scribit Lucas, quod intrantes in monumentum duos angelos in albis inibi stantes inuenerunt. Illi ergo mulieres angelos uident, quæ cum aromatibus uenerunt, quia uidelicet illæ mentes super nos ciues aspicunt, quæ cum uirtutibus ad Dominum per sancta desideria proficiscuntur. Notandum uero nobis est quid nam sit, quod in dextris sedere angelus cernitur. Quid namque per sinistram, nisi uita præsens, quid uero per dextram, nisi perpetua uita signatur. Vnde scriptum est: Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Sinistra namque Dei Ecclesia, prosperitatem uidelicet uitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris præmit. Dextra uero Dei eam amplectitur, quia sub æterna eius beatitudine tota deuotione continetur. Quia igitur redemptor noster iam præsentis uitæ corruptionem transierat, recte angelus qui nuntiare perennem eius gloriam uenerat, in dextra sedebat. Qui stola candida coopertus apparuit, quia festiuitatis nostræ gaudia nuntiauit. Candor etenim uestis, splendore nostræ deuinitatis. Nostræ dicamus an fugi, sed ut fateamur uerius, & suæ dicamus & nostræ, illa quippe redemptoris nostri resurrectionis, & nostræ festiuitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, & angelorum festiuitas extitit, quia nos reuocando ad cœlestia eorum numerum impleuit. In sua ergo ac nostra festiuitate angelis in albis uestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem dominicã ad superna reducimur, cœlestis patriæ damna reparantur. Sed iam quid uenientes feciminas affatur, audiamus.

Mulieres angelos uident.

Angelos sedere in dextris. Cant. 1.

Nolite expauescere, Iesum queritis Nazarenum, Crucifixum, surrexit non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.) Nolite, inquit, expauescere, ac si aperte dicat: Paueant illi, qui non amant aduentum supernorum ciuium, perimicant qui carnalibus desiderijs pressi, ad eorum se societatem pertinere posse desperant. Vos autem qui perterriti

Amescit, quæ uestros conciuies uidetis: Vnde & Matthæus angelum apparuisse describens, ait: Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & uestimentum eius sicut nix. In fulgore etenim timoris est, in niue autem blandimentum candoris. Quia uero omnipotens Deus, & terribilis est peccatoribus, & blandus iustis. Recte testis resurrectionis eius angelus & in fulgure uultus, & in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie & terreret reprobos, & mulceret pios: Iesum queritis Nazarenum. Iesum Latino eloquio salutaris, id est, saluator interpretatur. At uero multum hoc nomine dici poterant. Tunc non tamen substantialiter, sed nuncupatiue, ideo & locus subiungitur, ut de quo Iesu dictum sit manifestetur Nazarenum. Et causam potius subdit: Crucifixum. Atque addidit: Resurrexit, non est hic. Non est hic, dicitur per præsentiam carnis, qui tamen nullus deerat per præsentiam maiestatis.

Sed ite dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet uos in Galileam.)

Quærendum nobis est, cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine, sed si hunc angelus nominatum non exprimeret, qui magistrum negauerat uentre inter discipulos non auderet. Vocat ergo ex nomine, ne desperarit ex negatione, qua in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum quem cunctæ Ecclesiæ præferre præferre disposuerat, ancille uocem pertimescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter alijs misereri debuisset. Prius itaque ostendit eum sibi, & tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret. Bene autem de redemptore nostro dicitur:

Præcedet uos in Galileam, ibi eum uidebitis, sicut dixit uobis.) Galilæa namque transmigratio facta interpretatur. Iam quippe redemptor noster à passione ad resurrectionem, à morte ad uitam, à poena ad gloriam, à corruptione ad incorruptionem transmigrauerat, & prius post resurrectionem in Galilæa à discipulis uidetur, quia resurrectionis eius gloriam post læti uidebimus, si modo à uitris ad uirtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulchro nunciatur, in transmigratioe carnis ostenditur, quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratioe mentis uidetur.

FERIA SECUNDA PASCAE. LECTIO ACTVVM

Apostolorum. Cap. X.

B

Tans Petrus in medio plebis dixit: Viri fratres, Verbum misit Deus filijs Israel, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est Dominus omnium, uos scitis quod factum est uerbum per uniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa post baptismum, quod prædicauit Ioannes Iesum à Nazareth, quomodo unxit eum Deus spiritu sancto & uirtute. Qui pertransiuit beneficiendo & sanando omnes opæ pressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Hierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. Hunc Deus suscitauit tertia die & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & hibimus cum illo postquam resurrexit à mortuis, & præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex uiuorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.

Verbum misit Dominus filijs Israel, adnunciãs pacem per Iesum Christum.)

Verbum hic missum Euangelium dicit, siue ipsum Dominum Iesum Christum, quia Apostolus ait: Pacem meam do uobis, pacem meam comendo uobis. Qui est omnium Dominus, in hoc apparet, inquit, Deum acceptorem non esse personarum, quia filium suum unigenitum qui & Dominus omnium atque conditor est, cum genere humano pacem facere misit.

Vos scitis quod factum est uerbum per uniuersam Iudæam.) Quoniam uerbum Dei caro facta uerbum est, id est, quoniam humana natura sine ullis præcedentibus bonorum operum meritis, Dei uerbo est in utero uirginis copulata, ita ut cum illo fieret una perso-

Testis resurrectionis in fulgore & candore apparet, quia Deus terribilis & blandus. Iesus, id est, salutaris.

Petrus uocatus ab angelo.

Cur Petrus Ecclesiæ præficientius negat.

Galilæa, id est, transmigratio.